

Мандрівка до святині

Життя людини — це шлях: від землі до неба, від тимчасового до вічного, від страждань до радості... Недарма образ прочанина — це образ мандрівника, подорожнього. Людини, яка йде. Простує у напрямку до Бога. І Сам Христос називає Себе Дорогою: «Я дорога, й істина, і життя» (Ін. 14:6).

Паломництво до святині є ніби фізичним втіленням цього духовного шляху і руху. Його сутність завжди одна — ми полишаємо все звичне і зрозуміле, все буденне і вирушаємо в дорогу задля того, щоб вклонитися Богові на особливому місці Його об'явлення, яке називають святим.

Людина не випадково прагне до святинь, хоче побачити їх, побути біля них, торкнутися. У цьому прагненні вся природа людського переживання причетності і єдності з Тим, Кого потребує її серце, її душа, яка, за словом одного з найвідоміших ранньохристиянських письменників Тертуліана, є християнкою за природою. І Господь настільки любить і розуміє нас, що намагається усяди бути доступним, щоб на кожному місці Його перебування кожної миті ми мали можливість звернутися до Нього з проханням і сподіванням, що будемо почуті. А ідея цієї традиції полягає в тому, що ми, вшановуючи святе місце, поклоняємося Первообразу — Самому Христу. Тож і паломництво, куди б ми його не здійснили — на Святу Землю чи до монастиря на сусідній з нашою оселею вулиці, передає найголовнішу суть цієї подорожі — вшанування Божого Сина і Його угодників.

Колись шлях до святих місць тривав тижні і місяці, якщо не роки, що було можливим тільки для людини з дуже високою мотивацією. Іншими словами — з твердою вірою. Нерідко цей шлях кардинально змінював паломника, його думки, почуття. Наші предки справедливо вбачали в паломництві особливий молитовний подвиг, пов'язаний із покаянням. Важкий, сповнений небезпек і трудностей шлях давнього паломника до святині ставав спокутним, ставав випробовуванням, яке якнайбільше підтверджувало щирість його християнських почуттів, жалю за скоєні гріхи, бажання відмолити їх — бажання бути прощеним. Мандрівка поступово готувала його до зустрічі зі святинею, чого, на жаль, не відбувається нині, коли переліт з одного місця в інше займає максимум кілька годин. Технічний прогрес практично позбавив нас цієї можливості — стати справжніми паломниками, пройти до святині довгий шлях, який би дозволив переосмислити своє життя, по-новому побачити себе поза повсякденним контекстом. Втрата шляху — ціна, яку ми заплатили за можливість швидкого і частого відвідування Святої Землі, монастирів і храмів по всьому світу. І той факт, що ми навчилися долати відстані дуже і дуже швидко, не минув безслідно для внутрішнього світу людини. Законів природи ці швидкості не порушують, так, але переміщаючись на великі відстані, ми не встигаємо культурно і психологічно адаптуватися до змін, підготуватися до зустрічі, яка може стати чи не найголовнішою в житті.

А в такому разі чому не звернути нам погляд на святині, до яких рукою подати, які дарував і прославив Господь на рідній нам землі? У нас на Полтавщині це передусім Горбанівська ікона. Тисячі вірних підносять перед нею свої молитви до Пресвятої Богородиці, називаючи в церковних співах Її «Заступницею і Похвалою землі нашої Полтавської». Невдовзі, 13 липня, день вшанування цього чудотворного образу, що перебуває у кафедральному соборі Полтави і на честь якого на місці явлення влаштовано жіночий монастир. Хресний хід від собору до монастиря — теж прояв нашої віри, нашого старання помолитися, спокутувати гріхи і щиро припасти серцем до ніг Пречистої...

У кожного з нас — свій Єрусалим, своя Віфлеємська печера, свої річка Йордан, Голгофа й історія навернення на шлях істини. Хтось саме біля Гробу Господнього відчув найбільший духовний підйом, а хтось стяжав благодать поруч з домівкою, по молитві перед храмовою іконою. Очевидно одне: той, хто з довірою звернувся до Спасителя, Його Пречистої Матері і святих, ніколи не повернеться ні з приходського храму, ні з далекої подорожі порожнім. Завжди, незважаючи на безліч варіацій людських почуттів і переживань, свідчення однакові в головному — зустріч зі святинами змінює серце, змінює життя, тому що в ній не тільки ми прямуємо до Бога, але й Сам Господь виходить нам назустріч.

Юлія Іванова

У номері:

«Прах его любезен тому, кто его знает»

Воспоминания об одном из образованнейших людей своего времени архимандрите Давиде (Нащинском)

7

Психологический аспект в миссионерском служении Церкви: актуальность и современность

Зачем в Церкви психология?

8-9

Ирина (Раина) Могилянка Вишневецкая: помолвки, брак и наследство

Исследование на основе польских документальных источников

14-15

ПРОСИМО
ВАШИХ ПОЖЕРТВ
НА БУДІВНИЦТВО
ВОСКРЕСЕНСЬКОГО
КАФЕДРАЛЬНОГО СОБОРУ
МІСТА ПОЛТАВИ

Р/с 26004054616894
в филиале Полтавского
регионального управления
Приватбанка
МФО 331401, код 26304890

Сердечно
дякуємо всім
відомим
і не відомим
благодійникам!

Перенесення мощей святителя Миколая з Мир Лікійських у Барі

✙ У день святкування перенесення мощей святителя Миколая з Мир Лікійських у Барі, 22 травня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип звершив Божественну літургію в Свято-Миколаївському соборі міста Горішні Плавні. Його Високопреосвященству співслужили вікарій Полтавської єпархії, віце-ректор Полтавської Місіонерської Духовної семінарії Преосвященний єпископ Новосанжарський Веніамін, благочинний Горішньоплавнівського округу протоієрей Георгій Граб, ключар Свято-Макаріївського кафедрального собору Полтави протоієрей Миколай Довганич, викладачі семінарії у священному сані.

За богослужінням була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та єдність Православної Церкви.

По закінченні Божественної літургії Архіпастир звернувся до парафіян зі словом настанови і благословив усіх.

У день перенесення мощей святителя Миколая з Мир Лікійських у Барі ми ще раз молитовно згадуємо цього великого Чудотворця і Заступника. Дивовижно, що висота його служіння, його життя не розділяє його з нами, але робить особливо близьким нам. Як зазначає архімандрит Іоанн (Крест'янкін), причина такої всеосяжної влади святителя над людьми в тому, що він у всій можливій для людини повноті уподібнився Подвигоположнику Христу, виконуючи заповіді Його. Будемо ж завжди пам'ятати і життям своїм сповідувати услід за улюбленим святителем Символ святої православної віри, будемо перебувати в Бозі і з Богом.

Всенічне бдіння напередодні пам'яті преподобномученика Макарія, Переяславського чудотворця

✙ Напередодні дня пам'яті святого преподобномученика Макарія, Переяславського чудотворця, 25 травня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип звершив всенічне бдіння у Свято-Макаріївському кафедральному соборі Полтави. Його Високопреосвященству співслужили благочинний Полтавського міського округу протоієрей Іоанн Корнієнко, ключар кафедрального собору протоієрей Миколай Довганич, соборне духовенство. Після полієлея Архіпастир помазав богомольців освяченим елеєм.

Молитовне вшанування пам'яті преподобномученика Макарія, Переяславського чудотворця, є хорошим приводом згадати твердість його чистої віри. Цей відданий син Церкви Божої безстрашно перебував на «передовій» у сповідництві Православ'я, захищаючи його від латино-поляків і турків-мусульман.

Неділя про розслабленого

✙ У неділю 4-ту після Пасхи, про розслабленого, 19 травня, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, вікарій Полтавської єпархії Преосвященний єпископ Новосанжарський Веніамін звершив Божественну літургію в Свято-Покровському храмі села Черевки Миргородського району. Його Преосвященству співслужили благочинний Миргородського округу протоієрей Іоанн Созанський, настоятель храму протоієрей Андрій Щербань, ієрей Серафим Труш і протодиякон Яків Прутян.

Після читання Священного Писання Архіпастир звернувся до віруючих зі словом проповіді. За богослужінням була піднесена сугуба молитва про

мир в Україні, про єдність Православної Церкви і звершено поминання жертв політичних репресій.

Богослужбові піснеспіви виконував квартет семінаристів під керуванням Анатолія Гети.

Наприкінці богослужіння Владика привітав віруючих з недільним днем, звернувся зі словами настанови і благословив кожного. Після служби Його Преосвященство відвідав цілюще джерело в цьому селі.

У неділю про розслабленого Свята Церква нагадує нам ще про одне чудо, звершене Господом Ісусом Христом за Його земного життя, — про зцілення розслабленого, який чекав цього біля Овечої купелі тридцять вісім років. Через Святе Євангеліє Церква навчає нас, як маємо жити, щоб мати здоровий дух і здорове тіло. І перше, і друге дано нам Господом. Ми повинні це цінувати і відповідати на любов Божу хоча б малою взаємністю.

Зверніть увагу

Шановні читачі!

Запрошуємо вас відвідати сторінку Полтавської єпархії у соцмережі Фейсбук за адресою <https://www.facebook.com/pravpoltava/> Читайте і переглядайте новини, шукайте корисну для себе інформацію, радьте рідним і знайомим, підписуйтесь та робіть репости. До зустрічі у мережі Фейсбук!

Єпархіальна хроніка

18 травня у Кременчуцькій міській художній галереї, де відкрито виставку творів християнського сакрального живопису «Впевненість у невидимому» іконописної школи імені преподобного Порфирія Кавсокалівита Полтавської Місіонерської Духовної семінарії з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, був організований майстер-клас з іконопису. Його провела викладач семінарії Т. Н. Хаустова. Викладач почала заняття з опису матеріалів і технології написання образу, з тим розповіла про особливості іконописного зображення ландшафту — води, рослин, гір, архітектури,

потім — тканин і елементів одягу святих; поклала золоту на німб і показала роботу в кольорі на таблетці. Учасники майстер-класу були активно залучені в процес і отримали хороші практичні поради з написання іконного образу, зокрема могли спробувати писати яєчною темперою.

22 травня, в день пам'яті святителя Миколая Мирлікійського, Чудотворця, настоятель Свято-Троїцького храму села Нові Санжари відвідав Новосанжарський дитячий будинок-інтернат. Священик відправив молебень і розповів дітям про життя і чудеса святого Миколая.

23 травня, з благословення Високопрео-

священнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, волонтери православного центру «Благо», який діє при відділі благодійності і соціального служіння Полтавської єпархії, відвідали дитячий протитуберкульозний диспансер міста Полтави. Діти почули розповідь протоієрея Миколая Довганича про життя і чудеса святителя Миколая і переглянули мультфільм про святого, після чого волонтери провели для малечі майстер-класи.

24 травня в Старосанжарській загальноосвітній школі відбулося свято останнього дзвоника. На запрошення директора у західі взяв участь настоятель

Свято-Успенського храму села Старі Санжари протоієрей Василь Антонь. Священик звершив подячний молебень, звернувся до випускників з напутнім словом і благословив усіх.

31 травня в Духовно-просвітницькому центрі Свято-Миколаївського собору міста Горішні Плавні відбулося свято останнього дзвоника. У цей день у Покровському храмі була звершена Божественна літургія, за якою молилися вчителі, вихованці і їхні батьки. Очолив богослужіння директор Духовно-просвітницького центру, викладач Полтавської Місіонерської Духовної семінарії протоієрей Георгій Коваленко.

Престольне свято кафедрального собору Полтави

✠ Кафедральний собор Полтави 26 травня відзначає своє престольне свято. Цього дня Церква святкує подію перенесення мощей святого преподобномученика Макарія, архімандрита Канівського, з Канева у Переяславль у зв'язку з небезпекою нападу ворогів у 1688 році.

Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип звершив Божественну літургію у співслужінні секретаря єпархії протоієрея Михайла Волощука, благочинного Полтавського міського округу протоієрея Іоанна Корнієнка, благочинного Полтавського районного округу протоієрея Олександра Антонюка, настоятелів полтавських храмів.

Проповідь за богослужінням виголосив ключар Свято-Макаріївського кафедрального собору протоієрей Миколай Довганич.

Цього святкового дня клірики кафедрального собору протоієрей Василій Цюлка і протоієрей Олег Приходько за старанні труди на благо Української Православної Церкви були нагороджені правом служіння Божественної літургії з відкритими Царськими вратами по «Отче наш».

По завершенні богослужіння народ Божий пройшов хресним ходом навколо собору зі співом тропаря і величанням святому. Після цього Високопреосвященніший Владика Филип звернувся зі словами подяки до духовенства і мирян за спільну молитву, привітав усіх з днем пам'яті преподобномученика Макарія, який є покровителем кафедрального храму, і благословив трапезу для всіх бажаючих.

Вікарій Полтавської єпархії Преосвященний єпископ Веніамін молитовно відзначив 15-річчя священницької хіротонії

✠ У 5-ту неділю після Пасхи, про самарянку, 26 травня, вікарій Полтавської єпархії, віце-ректор Полтавської Місіонерської Духовної семінарії Преосвященний єпископ Новосанжарський Веніамін відправив Божественну літургію ієрейським чином у Трохосвятительському храмі семінарії у співслужінні викладачів у священному сані. Цього дня Владика Веніамін відзначив 15-ту річницю хіротонії у сан пресвітера, яку звершив п'ятнадцять років тому Преосвященний єпископ Полтавський і Кременчуцький Филип (нині — митрополит Полтавський і Миргородський) у Свято-Макаріївському кафедральному соборі Полтави за Божественною літургією з нагоди престольного свята — дня пам'яті преподобномученика Макарія, Переяславського чудотворця.

Після читання Священного Писання проповідь виголосив викладач семінарії протоієрей Анатолій Боярчук.

За богослужінням була піднесена сугуба молитва про мир в Україні і про єдність Православної Церкви.

По закінченні літургії Архіпастир звернувся до віруючих зі словом проповіді.

В іконописній школі семінарії відбувся підсумковий перегляд робіт

✠ В іконописній школі імені преподобного Порфирія Кавсокалівіта Полтавської Місіонерської Духовної семінарії 28 травня відбувся семестровий перегляд робіт. З благословення Ректора семінарії Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, комісію очолив віце-ректор Духовної школи Преосвященний єпископ Новосанжарський Веніамін. За підсумками перегляду студентам були виставлені семестрові та річні оцінки з профільних мистецьких дисциплін: техніки іконопису, іконописного малюнка, академічного малюнка, шрифтознавства, основ мозаїки, основ реставрації.

Єпархіальна хроніка

Після літургії богомольці піднесли Господу подячні молитви за молебнем. Вихованці за старанне навчання, несення послуху та активну участь у житті недільної школи отримали подарунки і подячні грамоти. На завершення свята відбулося чаювання в трапезній собору.

1 червня, у Міжнародний день захисту дітей, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа відбулася паломницька поїздка вихованців недільної школи Полтавського Хрестовоздвиженського монастиря у Свято-Успенську Святогірську Лавру. По дорозі діти разом з батьками відвідали у

Харкові меморіальний комплекс «Дробицький яр», створений для збереження пам'яті про жертви фашизму в роки Великої Вітчизняної війни.

У Святогірській Лаврі паломники прослухали розповідь про історію монастиря, в Успенському соборі помолилися перед чудотворною Святогірською іконою Божої Матері, піднялися до монастирських печер на Святу скелю і в храмі святителя Миколая Чудотворця прочитали акафіст, ісля чого їх помазали освяченим елеєм. На зворотному шляху паломницька група відвідала чоловічий монастир на честь Піщанської ікони Божої Матері в місті Ізюм. Тут полтавці вклонилися Божій Матері перед Піщанською чудотворною іконою

і облилися водою зі святого джерела.

Такі поїздки стали традиційними для недільної школи Полтавського Хрестовоздвиженського монастиря. Раніше її вихованці з батьками звершили паломництва до Мгарського Спасо-Преображенського монастиря і до святинь Харкова.

8 червня в селі Мала Перещепина Новосанжарського району відбулося традиційне зібрання болгар України на могилі володаря Великої Старої Болгарії Кана Кубрата — Роденкраєвський собор «Кубрат збирає нащадків». У заході взяли участь президент собору, головний редактор Всеукраїнської культурно-просвітницької газети болгар

України «Роден край» Дора Костова, голова Всесвітньої асоціації болгар Младен Станев, секретар Всесвітньої асоціації болгар Максим Страхілов, народні депутати України Микола Габер і Андрій Река, голова Новосанжарської райдержадміністрації Сергій Бульбаха, голова Новосанжарської районної ради Геннадій Супрун, Малоперещепинський тріанський голова Анатолій Троян, гості з Болгарії, а також представники гагаузького, татарського, кримсько-татарського, чуваського народів, які ідентифікують себе з нащадками Кубрата. Для гостей було організовано концертну програму, виставку народних умільців, традиційне чагування «Кубратів привал».

З благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа участь у заході взяв секретар Полтавської єпархії протоієрей Михайл Волощук. Отець Михайл передав учасникам собору вітання Високопреосвященнішого митрополита Филипа, його архіпастирське благословення та добрі побажання процвітання братніх болгарського й українського народів. У ході проведення собору біля місця будівництва Покровського храму в селі Мала Перещепина духовенством був звершений молебен Небесному покровителю Болгарії та болгарського народу преподобному Іоанну Рильському, а на могилі Кана Кубрата — заупокійна літія.

Многая літа!

✙ Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип привітав 29 травня багаторічного співробітника Полтавського єпархіального управління Василя Олександровича Мамо-на з днем народження. Архіпастир побажав Василю Олександровичу міцного здоров'я, благополуччя і допомоги Божої на многая літа.

Неділя про сліпого

✙ У неділю 6-ту після Пасхи, про сліпого, 2 червня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип звершив Божественну літургію в Горбанівському Богородицькому жіночому монастирі. Його Високопреосвященству співслужили секретар єпархії протоієрей Михайл Волощук, духовенство обителі.

За Божественною літургією була піднесена молитва про мир в Україні і єдність Православної Церкви.

По закінченні богослужіння Високопреосвященніший митрополит Филип звернувся до сестер монастиря і віруючих з архіпастирським словом і благословив усіх.

Євангеліє, що пропонує Церква в останню неділю перед відданням Пасхи, оповідає про найголовнішу недугу людства — сліпоту духовну, яку прийшов зцілити Христос. Через Євангеліську істину Господь звертається до людини, бажаючи звільнити її від власної принади, від тієї уявної істини, яка закриває її душу для прийняття Духа спасіння.

Випуск студентів стаціонару в Полтавській семінарії

✙ У Полтавській Місіонерській Духовній семінарії 30 травня відбувся двадцятий випуск вихованців стаціонарної форми навчання богословсько-місіонерського факультету і відділення регентів-псаломщиків, а також десятий випуск студентів іконописної школи. Випускники отримали дипломи бакалаврів після успішного захисту дипломних робіт і здачі екзаменаційної сесії. Розділити з ними радість свята приймали батьки і випускники минулих років. Божественну літургію цього дня звершив віце-ректор семінарії

Преосвященний єпископ Новосанжарський Веніамін у співслужінні духівника семінарії протоієрея Георгія Граба, викладачів та студентів у священному сані. За богослужінням була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та єдність Православної Церкви. Після читання Святого Євангелія Владика звернувся до віруючих зі словом проповіді.

По закінченні літургії Його Преосвященство подякував духовенству і мирянам за спільну молитву, привітав випускників із закінченням навчання та з благословення Ректора семінарії Високопреосвя-

щеннішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа вручив дипломи. Від імені випускників зі словом подяки до Архіпастиря і викладачів звернувся Володимир Педан.

Цього дня Владика також вручив грамоти студентам семінарії Володимир Педану, Кирилу Заровному, Анатолію Геті за старання несення послуху, а Сергію Настобурку і Дмитрію Шинкаренку — за відмінні успіхи у навчанні.

Завершилося святкування фотографуванням на пам'ять і святковим обідом у семінарській трапезній.

Літургія і панахида у річницю масового розстрілу полтавського духовенства

✠ 2 червня виповнилася 81-ша річниця масового розстрілу полтавського духовенства і чернецтва. Полтавська область — один з найбільш постраждалих регіонів від сталінської політики тоталітарного режиму. За даними істориків, починаючи з 1929 року, на Полтавщині було репресовано понад 400 тисяч жителів. 2 червня 1938 року в урочищі Триби поблизу Полтаву після багатьох допитів та жорстоких тортур були розстріляні єпископ Полтавський Митрофан (Русинов), священники Андрій Щетинський, Іоанн Терлецький, Олександр Степанов, Гавриїл Коваленко, Стефан Самойлов, Павел Пясецький, Тимофій Поповиченко, Олександр Максимович, Василій Любицький, Іоанн Костецький, Олександр Капінос, Іоанн Богдановський, Василій Хорошунов, Андрій Роговенко, Димитрій Давидов, Трифілій Мартиновський, Афанасій Гиренко, Терентій Гордієнко, Євфимій Аронський, Іоанн Андрієвський, Петро Базилевський, Костянтин Антоненко, Іоанн Яновський, Андрій Забара, диакони Миколай Рустанович, Філіп Настенко, Миколай Березовський, а також миряни Яків Імшенецький, Никифор Рудик, Софія Кобищанова, Варвара і Наталія Остроградські. Це далеко не повний список імен мучеників за віру.

Напередодні пам'ятного дня, 1 червня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Філіп звершив заупокійну Божественну літургію у Свято-Макаріївському кафедральному соборі Полтави. Його Високопреосвященству співслужили секретар Полтавської єпархії протоієрей Михайл Волощук, благочинний Полтавського міського округу протоієрей Іоанн Корнієнко, благочинний Полтавського районного округу протоієрей Олександр Антонюк, духовенство міста Полтави.

Після читання святого Євангелія зі словом проповіді до вірян звернувся протоієрей Стефан Водяник.

За богослужінням була піднесена сугуба молитва про мир в Україні.

По завершенні Божественної літургії біля пам'ятника священномученику Василю Зеленцову була відправлена панахида за всіх, хто в роки гонінь постраждав за віру Христову.

Того ж дня панахида була відслужена і на місці розстрілу мучеників в урочищі Триби, біля Меморіалу пам'яті жертв політичних репресій ХХ століття. Її очолив Високопреосвященніший митрополит Філіп. Його Високопреосвященству співслужили клірики храмів Полтави. У сумні роковини дзвінку тишу лісу знову порушили заупокійні піснеспіви, а на чорному монументі затремтіли вогники поминальних свічок. Священники разом з Архіпастирем заспівали «Вічну пам'ять» своїм попередникам, страченим у далекому 1938 році. Після заупокійного богослужіння всім була запропонована поминальна трапеза.

Вознесіння Господнє

✠ У свято Вознесіння Господнього, 6 червня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Філіп звершив Божественну літургію у Вознесенському храмі Полтави. Його Високопреосвященству співслужили секретар єпархії протоієрей Михайл Волощук, благочинний Полтавського міського округу протоієрей Іоанн Корнієнко, настоятель Вознесенського храму протоієрей Максим Мінеєв і духовенство храму.

За Божественною літургією була піднесена молитва про мир в Україні та єдність Православної Церкви.

Після запричасного проповідь виголосив протоієрей Сергій Пашко.

По закінченні Божественної літургії був завершений хресний хід навколо храму, після якого Високопреосвященніший митрополит Філіп звернувся до віруючих з архіпастирським словом і благословив усіх.

Завершилися сорок днів, протягом яких ми святкували Святу Пасху, — саме ті сорок днів, які відділяли момент Воскресіння від Вознесіння Спасителя.

Вони були наповнені абсолютно особливим змістом. Христос більше не перебував щоденно разом з апостолами, але Він являвся їм в Іудеї і в Галілеї, навчаючи про Царство Боже. Саме в ці сорок днів було багато закладено в життя майбутньої християнської громади — те, що ми називаємо Священним Переданням Церкви. Воно не було відображено письмово, але закарбувалося в пам'яті Церкви Христової і передається з покоління в покоління. Розмірковуючи на тему Вознесіння, святий Іоанн Златоуст говорить про те, що Господь прийняв плоть не для того, щоб

залишити її на землі — Він прийняв плоть для того, щоб узяти її в таємницю Святої Трійці, посадити на Престол Царський, щоб їй поклонялося все ангельське воїнство. Але ж плоть Спасителя — це і наша з вами плоть. Цей день навчає нас особливої турботи про наш духовний стан, щоб він не руйнував Богом даного тіла. Цей день вчить нас і тому, що головна місія, яку звершив Господь і яку Він доручив Церкві, — це проповідь покаяння, бо прощаються гріхи. Вознесіння — це свято, яке вселяє надію на спасіння, на неодмінну зустріч з Господом.

Неділя святих отців І Вселенського Собору

✙ У неділю 7-му після Пасхи, святих отців І Вселенського Собору, 9 червня, Високопреосвященний митрополит Полтавський і Миргородський Филип звершив Божественну літургію в Свято-Макаріївському кафедральному соборі Полтави. Його Високопреосвященству співслужили ключар собору протоієрей Миколай Довганич і соборне духовенство. За богослужінням була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та єдність Православної Церкви.

По закінченні Божественної літургії Архіпастир звернувся до віруючих зі словом настанови і благословив усіх.

Служіння вікарія Полтавської єпархії

✙ У неділю 6-ту після Пасхи, про сліпого, 2 червня, вікарій Полтавської єпархії Преосвященний єпископ Новосанжарський Веніамін звершив Божественну літургію в Трьохсвятительському храмі Полтавської Місіонерської Духовної семінарії у співслужінні викладачів духовної школи в священному сані.

Після читання Святого Євангелія проповідував викладач протоієрей Анатолій Боярчук.

Під час богослужіння була піднесена сугуба молитва про мир в Україні і про єдність Православної Церкви.

Наприкінці Божественної літургії Преосвященний єпископ Веніамін звернувся до віруючих зі словом настанови і благословив усіх.

Свято Вознесіння Господнього у Полтавській семінарії

✙ У день свята Вознесіння Господнього, 6 червня, вікарій Полтавської єпархії Преосвященний єпископ Новосанжарський Веніамін звершив Божественну літургію в Трьохсвятительському храмі Полтавської Місіонерської Духовної семінарії у співслужінні викладачів і студентів заочної форми навчання у священному сані.

Після читання Святого Євангелія проповідував студент 1-го курсу богословсько-місіонерського факультету ієрей Михаїл Ларькін.

Під час богослужіння була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та про єдність Православної Церкви.

По закінченні Божественної літургії Преосвященний єпископ Веніамін звернувся до віруючих зі словом настанови і благословив усіх.

Напередодні ввечері Архіпастир звершив всенічне бдіння у Свято-Миколаївському соборі міста Горішні Плавні.

Випуск студентів заочної форми навчання Полтавської семінарії

✙ У день пам'яті апостола від 70-ти Карпа, 8 червня, у Полтавській Місіонерській Духовній семінарії відбувся випуск студентів заочної форми навчання. Божественну літургію в храмі Трьох Святителів, з благословення Ректора і Керуючого єпархією Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і

Миргородського Филипа, очолив віце-ректор духовної школи Преосвященний єпископ Новосанжарський Веніамін у співслужінні викладачів та випускників семінарії у священному сані. За літургією була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та єдність Православної Церкви.

По завершенні богослужіння Преосвященний Владика Веніамін вручив дипломи випускникам і звернувся до них з повчальним словом.

Від випускників зі словом подяки до Архіпастира і викладачів семінарії звернувся священник Анатолій Ячменников.

Иногда к открытию приводит случайность. Разумеется, кажущаяся. «Нет случая в жизни, всё творится по воле Создателя», — говорил преподобный Варсонофий Оптинский. Вот так в какой-то момент выхватываешь взглядом жизненную деталь, может и обыденную дотоле, но теперь видишь ее в неожиданном ракурсе, или листаешь попавшую в руки книгу и натыкаешься на факт, который вызывает интерес...

Так родилась и тема заметок о людях, похороненных на погосте Киево-Печерской Лавры и связанных с Полтавской епархией. Толчком послужил путеводитель по некрополям обители «И до небес рукой подать...» Людмилы Проценко. В книге упоминается лишь о нескольких таких усопших. Но и это — милость Божия, поскольку за период с конца XVII по первую половину XVIII столетия на Ближних и Дальних пещерах удалось

документально зафиксировать 142 погребения. Со временем многие могилы были утрачены. При очередном посещении великого монастыря обратим внимание на места вечного упокоения — и попросим Господа помянуть во Царствии Небесном и наших земляков, и всех там похороненных, с могилами и без могил. Среди них и архимандрита Давида (Нащинского), одного из образованнейших людей своего времени.

«Прах его любезен тому, кто его знает»

Архимандрит Давид (Нащинский) родился в Полтаве, в семье казака, 31 января 1720 года. Известно о нём относительно немного. При рождении мальчик был назван Даниилом. В 1736–1737 годах был учеником грамматического класса Киево-Могилянской академии. По всей видимости, учился прилежно, к тому же был одарен от Бога немалыми способностями. Проявил особый интерес к восточным языкам: помимо обязательного древнееврейского выучил также арабский и халдейский (сирийский). Обучался Даниил на средства Киевского архиепископа Рафаила (Заборовского) и пользовался его покровительством. Как один из наиболее талантливых студентов был отправлен за границу для продолжения образования. Обучался в Магдебургском университете, слушал лекции в Кёнигсбергском университете, где сильное влияние на него оказал немецкий философ Фридрих Христиан Баумейстер. По возвращении на родину Нащинский состоял с ним в переписке.

Вернулся в Киев Даниил в начале 1747 года, окончил академию и был определен в ней учителем грамматического класса, с 1748 года — учителем синтаксиса, затем немецкого и греческого языков и других предметов. С 1752 года преподавал философию по учебнику Баумейстера, что не одобряли его коллеги. Нововведением в академии были также читаемые им лекции по русскому языку, курсы русской риторики и пиитики (ввел преподавание силлабо-тонического стихосложения). В преподавании, которым Даниил занимался до ноября 1755 года, он использовал опыт своего учителя — Псковского архиепископа Симона (Тодорского), который ему покровительствовал. Кроме учительства, наш земляк исполнял обязанности конгрегационного и академического префекта, то есть был вторым лицом после ректора.

В 1750 или 1751 году Нащинский в Киеве принял монашеский постриг с именем Давид. В 1755 году он был возведен в сан архимандрита и назначен настоятелем Слуцкого во имя Святой Троицы мужского монастыря, находившегося на территории Речи Посполитой.

После кончины 2 июля 1758 года ректора Киево-Могилянской академии архимандрита Манассии (Максимовича) архимандрит Давид был избран на должность ректора этой колыбели просвещения, назначен преподавателем богословия и одновременно настоятелем Киевского Братского в честь Богоявления монастыря. В основу преподавания своего курса богословия отец Давид положил «Исповедание» преподобного Иоанна Дамаскина. Он учил студентов работать с первоисточниками, допуская критическое к ним отношение и ознакомление с иными направлениями богословской мысли. Он пытался коренным образом изменить учебный процесс, но появились многочисленные жалобы со стороны преподавателей, прежде всего иеромонаха Самуила (Миславского, впоследствии Киевский митрополит), претендовавшего на должность ректора. В ответ отец Давид писал «доношения»,

Надгробие на могиле архимандрита Давида (Нащинского) в Киево-Печерской Лавре

января 1759 года резко сократил количество пропитания, выдаваемого из монастыря учителям, что вызвало новую волну недовольства. Из-за этого конфликта Киевский митрополит Арсений (Могилянский) 12 декабря 1759 года отменил все преобразования отца Давида (Нащинского), отстранил его от преподавания богословия «за его пред другими недостаточность» и 10 февраля 1760 года уволил из академии.

Стоит заметить, что именно первая половина XVIII века, до 1760 года, по праву считается временем расцвета Киево-Могилянской академии.

16 января 1761 года архимандрит Давид был назначен настоятелем Гамалеевского Харлампиева монастыря Черниговской епархии. Со свойственной ему решительностью он стремился упорядочить жизнь обители и снова вступил в столкновение как с братией, так и с епархиальным начальством. Конфликт завершился в феврале 1767 года церковным судом над отцом настоятелем. Он обратился за помощью к священноархимандриту (настоятелю) Троице-Сергиевой Лавры Платону (Левшину, впоследствии Московский митрополит) и Г. А. Потёмкину, в результате чего его дело было оставлено без последствий.

В 1769 году отец Давид был назначен настоятелем Глуховского Петропавловского монастыря Черниговской епархии, откуда в 1772 году был перемещен в Бизюков в честь Воздвижения Креста Господня монастырь, что в Смоленской губернии. Здесь без благословения построил при Успенской церкви трапезную, что вновь привело к конфликту с братией и Смоленским епископом Гедеоном (Вишневым). В 1780 году отец Давид подал докладную записку в

Московскую синодальную канцелярию о положении дел в монастыре. В 1789 году по собственному прошению по болезни был переведен в Киево-Печерскую Лавру, где провел остаток жизни.

Отец Давид (Нащинский) был одним из образованнейших людей своего времени и болезненно переживал отстранение от ректорства и невостребованность приобретенных им знаний.

Он пользовался славой незаурядного проповедника, знатока языков и эрудита. Собрал значительную по размерам библиотеку. Состоял в переписке с рядом русских и европейских ученых. В период обучения за границей перевел сочинения Новгородского архиепископа Феофана (Прокоповича) на латинский язык, часть переводов была опубликована и принесла отцу Давиду известность. В 1743 году в Бреславле был опубликован составленный им совместно с неким Иоанном Корниусом сборник «Lucubrationes Illustrissimi ac Reverendissimi Theophanis Procopovicz», содержащий переводы почти всех по священных императору Петру I произведений архиепископа Феофана, а также латинское сочинение «Торжественная песнь на Полтавскую победу» и 18 писем к различным адресатам. В 1745 году издал там же сборник «Miscellanea Sacra» — тематическую подборку апологетических сочинений архиепископа Феофана, написанных на латыни, а также перевод с польского языка проповедей об аскетической жизни. Кроме того, в сборник вошли «Элегия к своей библиотеке» Рязанского митрополита Стефана (Яворского) и некоторые другие сочинения. Тогда же отец Давид начал работу над переводом на латинский язык труда архиепископа Феофана «Об иге неудобноносимом»,

который был завершен архимандритом Иакинфом (Карпинским). На средства Н. Н. Бантыш-Каменского этот труд был напечатан в Лейпциге (1782) под заглавием «De Jugo intolerabili» одновременно с трудом «Догматическое богословие», который явился продолжением сочинения «Система богословия» архиепископа Феофана. По завещанию последнего этот труд был продолжен архимандритами Кассианом (Лехницким), Никодимом (Панкратьевым) и Самуилом (Миславским) и завершен Давидом (Нащинским). В 1762 году архимандрит Давид написал статьи на нравственно-философские темы: «Сотница правил христианского жития», «Лекарство на нечистоту и похоть плотскую» и «Полезное наставление о Священном Писании», известные в копии 1780 года. В 1766 году составил книгу «Златой клейнод детей Божиих, то есть Правдивый путь к христианству» в трех частях. В рукописи сообщалось, что текст «из английского языка на немецкий переведен, а из немецкого на русский перетолкован».

Почил архимандрит Давид (Нащинский) 5 мая 1793 года. Погребен на Дальних пещерах Киево-Печерской Лавры, а точнее — с юго-западной стороны Аннозачатиевской церкви, где на возвышении возле лестницы лежит большая чугунная плита с эпитафией, расшифрованной автором путеводителя по некрополю Людмилой Проценко: «1793 года Мая 6 дня. Умирая со Христом, веруем яко и жить будем с Ним. К. Римл. Гл. 6 ст. 8. Здесь покоится в храме своей Архимандрит Давид Нащинский, родившийся в 1721 году. Скончавший дни свои в 1793 году, исполнив жизни лет 72 3 месяцы и 5 дни. Муж в дарованиях достоинствах и добродетели ревнитель, рекий проповедание его пастве. Счастлива Полтава, Киев и Академия, имевший ученика, славна учением, более от него приняв просвещения, нежели ему уделила. Тут он отче пастырь правил. Множество подценнейших членов его просвещенным правлением пользовались. Многие обители и общежития и иночествующие. Человек первый отличался священноначальником святых. Киево-Братский монастырь достойного чтил в нем ректора и архимандрита. По нем Гамальевский, Глуховский, Петропавловский... монастыри видели в нем ревностного и простия начальника отца. Любовь его к правде соделали имя его незабвенным. Сердце его говорило устами его. Милосердием управляло благоразумие. Мудрым кротости прибавляло душевностно. Он прославился и стежа всем искусством древняго души и тела по всему соответствовали его имени. Прах его любезен тому, кто его знает. Подвиги учения христианския монашеския скончал он в смерти и милость которого возлюбил младенцов праведных для отраков. Небесные святости души его та глаголит любимый предмет сяк, коему возмещала ея вера, надежда, любовь истинны. Пастырский гроб его и ради пути Твоего конец торжество до дни и скажи: Помяни, Господи, Давида сего».

Подготовила
Людмила Самойлова

Соціально-економічний і політичний кризис 1990-х років негативним образом сказався на морально-психологічному стані нашого суспільства. В психологічному плані така ситуація знаходила відображення в постійному фізичному і душевному напруженні, стані стресу, відчутті соціальної незахищеності особистості. О нерациональному використанні сприятливого для місії моменту можна говорити і сьогодні. Коли традиційна духовність і релігійна культура починають наполегливо втрачати свої базисні позиції, Церква, як метафізичний і одночасно соціальний інститут, змушено рефлексує в пошуках нових форм роботи з людьми. В даному контексті практично безперервного процесу секуляризації і обмирщення суспільства місіологія знаходиться в постійному трансформуючомуся стані, а психологія виявляється її вірною супутницею. Відомо, що те релігії і християнські конфесії, які взяли на озброєння механізм системи антропологічного свідомості, дуже продвинулися в місіонерську діяльність. І навпаки, те релігії і конфесії, які пренебрегли інструментом психології в місіонерській діяльності, залишаючись закритими перед новими формами місії і не бажаючи зусилля комплексно, застосовувати як інтелект, так і час, так і не змогли знайти ефективних засобів, щоб досягти до множини умов і сердець. Неактивні Церкви і конфесії значно поступають сьогодні в інформаційному полі тим групам, які більш динамічно використовують можливості сучасної наукової психології і її багатий інформаційно-комунікаційний інструментарій технологій і засобів.

Для класичного православного християнина питання «Чи потрібні базові знання психології сучасному місіонеру?» може показатися відносним. Апостол Павло в посланні до Колоссян пише: «Смотрите, братия, чтобы кто не увлек вас философией и пустым обольщением, по преданию человеческому, по стихиям мира, а не по Христу» (Кол. 2, 8). На перший погляд, він не говорить конкретно про психологію. Але слід врахувати, що на зарі виникнення системної європейської науки будь-яке знання називалося філософією або математикою. І лише пізніше з цих двох натурфілософських систем стали виділятися інші, в тому числі в XIX столітті від філософії відокремилася психологія.

Як самостійна наука психологія стала дуже популярною в минулому столітті. Один з знакових слів цього часу, ректор Свято-Владимирської семінарії протопресвітер Олександр Шмеман відзначав особливу востребованість в психологах американським суспільством. До них відносилися як до «духовних» експертів, які могли вирішити багато проблем. І ця «духовна експертиза», як пише в своїх щоденниках отець Олександр, «проникла і в релігійне свідомість, ізнутри звертаючи його... Отсюди — темнота, узость всіх цих сучасних «духоносців», отсюди смішення вчителювання і пастирства...».

О неоднозначному впливі світської психології на Церкву говорить і диакон Андрій Кураєв. В одному з своїх інтерв'ю він відзначав, що знання психології «абсолютно не корисні і навіть шкідливі». І ось чому: «Сьогодні кожна церковна лавка завалена макулатурою по так званій християнській психології... Автори таких книг часто навіть не мають уявлення про те, що таке психологія, тим більше сучасна психологія. Вони просто переказують світським мовою старі церковні книги. Це сьогодні модна «фенечка»,

Психологічний аспект в місіонерській службі Церкви: актуальність і сучасність

но, к сожалению, очень далекая от психологии. Просто профанация».

Священник Борис Ничипоров, випускник психфака МГУ, згадував: «Для того щоб стати священником, мені було потрібно забути все, чому мене вчили в університеті. Тому що це інше бачення людини. І тільки в одному випадку це мені допомагає: я можу розрізнити, де душевна проблема, а де духовна, де потрібна допомога психолога, психіатра, а де церковні засоби — пост, молитви і так далі».

В той же час потрібно констатувати факт, що в сучасній церковній практиці плідно працюють християнські психологи, які добре знають як християнську традицію, так і з фундаментальною наукою закономірностей людської психіки. Керівник Обнінського центру общинної педагогіки «Спас» Ігорь Лізунов в своєму інтерв'ю відзначав: «Конечно, нужно себя познавать и с психологической точки зрения... Как человек познает свой дух?.. Через тело и психику... Святыя отцы говорят, что ты должен сначала узнать себя с душевно-телесной стороны. Как же ты будешь познавать свой дух, если на телесном и душевном уровне не сумел этого сделать... Грубо говоря, схема проста: физика-психика-дух».

В цьому відношенні показателна книга Ерика Берна «Ігри, в які грають люди, і люди, які грають в ігри». Автор слід за філософами Йоханом Хейзенгі і Хуго Ранером стверджує, що більша частина людей, усвідомлено або неусвідомлено, в процесі життя грає, і різні, навіть самі примітивні ігрові конфлікти — це маленькі ігри. Знання ж психології в цьому відношенні може допомогти зрозуміти і розібратися в цих закономірностях.

З українських православних психологів високого рівня професіоналізму слід відзначити Тетяну Тарасевич — демографа, соціолога,

коллегу Центру проблем розвитку освіти. В своєму доповіді «Феномен комунікації в православній антропології XX століття» вона звернула особливу увагу на такий розділ психології, як побудова діалогу: «Феномен комунікації, — пише автор, — виступає як динамічна реальність, яка має багато відтінків і змінюється в залежності від коливань людської волі... Всі форми комунікативного процесу, як і всі події і вимірювання християнського існування, особисті і діалогічні і реалізуються в сфері спілкування, так як в процесі комунікації відбувається прийняття нової реальності, а не її створення, що і стає можливим завдяки діалогізму».

Так як проповідь Церкви виступає до всього світу і до всім шари суспільства, то у проповідників Євангелія повинні бути навички роботи з різними людьми: стариками, дорослими, молоддю, дітьми, людьми різного освіти і культури. Цей комунікаційний мост ми можемо побачити ще в апостольські часи, коли апостол Павло прийшов в Афіни і став проповідати. Для початку він дізнався, чим живуть люди, і лише після приступив до проповіді. Цей мост був не менш потрібним і в минулому столітті — місія рівноапостольного Миколая Японського здійснювалася серед культурно чужих і не налаштованих до неї людей. По словам самого святихителя Миколая, «тодішні японці дивилися на іноземців як на звірів, а на християнство — як на злодійську церкву, до якої можуть належати тільки згублені злодеї і чародії». По прибуттю в країну сонця Миколай (Касаткін) ще до того приступив до вивчення культури народу, системи ієрогліфів, вступив в спілкування з місцевим населенням, і тільки після семи років наполегливих зусиль у нього з'явилися перші учні.

Практикуючий психолог і психотерапевт Андрій Фомін в своїй статті «Чи потрібна психологія віруючому християнину?» пише, що ряд проблем сучасної людини носить не духовний, а як раз душевний характер. Тому «для тілесної людини потрібна і тілесна психологія, яка, подібно тому, як анатомія описує будову мертвого, позбавленого душі тіла, займається дослідженням душі, відокремленої від Бога. І як анатомія дає необхідні для лікування людини знання, так і сучасна психологія може послужити не тільки засобом рішення індивідуальних і соціальних проблем, але і джерелом знання про вихід людини, якого ми повинні в собі знати і подолати заради нашого душевного спасіння».

Дійсно, в Церкву часто приходять люди, які не шукають Бога або допомоги від Бога — просто їм більше нікуди йти, ніхто і ніде їм більше не вислухає, не поговорить з ними, тим більше безкоштовно. Нерідко такі люди не зріли навіть для роздумів про духовні питання і нічого не хочуть чути про якусь потребу в зміні їх життя Євангелією. В такому випадку не варто намагатися одразу ж запропонувати їм слово про Всемогущого і Вседіючого Бога. Варто почати з конкретного позитивного, що дозволить хоча б повернутися людині до людського свідомості і до ідентифікації такої ж своєї цінності — «У вас же є душа!». І ось приходському священнику психологія стає першим другом — «переводчиком», щоб провести з людиною якусь первинну роботу, допомогти їй вийти з важкого стану, а потім уже визначити, в який момент він здатний прийняти не тільки свою душу, але і дух; стати не тільки членом людського суспільства, але і небесного — Церкви.

О терапевтичному і благоговійному відношенні до кожної людини говорив митрополит Антоній Сурожський: «Священник, обходя храм, кадить кожного присутнього як ікону, образ Божий. Ми — падший образ Божий, жахливо пошкоджений, однак Воплощення не тільки відновило нас в нашій людській гідності, але і надало нам гідність, яке в кінцевому підсумку може бути виміряно тільки мірою Самого Христа. І я думаю, що це — найцінніший момент. Ще до того подаруйте людині його гідність».

Естественно, що в цьому відношенні священник не повинен впадати в крайності. Духовна бесіда не повинна перетворюватися в «потакательство» і придбати форму людськості, як в відомому анекдоті про великого і лікаря: «Доктор, у мене голова болить». — «У мене теж». — «І серце колюче». — «У мене теж». — «І печінка щось пошалає». — «У мене теж». Пауза. «Знаєте, доктор, я краще піду до іншого лікаря...» — «Ай, почекайте! І я з вами».

О позитивному впливі психології на пастирську службу пише в минулому журналіст газети «Аргументи і факти», а сьогодні священник-педагог Нектарій (Морозов). «На мій погляд, — говорить отець Нектарій, — велику помилку совершають те священники і просто віруючі, які заперечують психологію як таку, бо, вельможність використання психології в пастирській службі і об'єднання знань по психології з досвідом християнського життя дуже корисно».

Естественно, священник не може підміняти духовність психологією і

вместо Евангелия проповедовать сумму знаний и опыта того или иного классического или современного психолога. Но Церковь вполне может преображать для пользы человека неоязыческие формы, когда они касаются только технических советов. Святые отцы, к примеру, использовали в своих проповедях достояние античной философии, христианское богослужение обогащалось особенностями придворного византийского церемониала, языческие базилики стали первыми христианскими храмами.

На основании вышесказанного можно сделать вывод, что психология не только может, но и должна стать вспомогательным фактором для успешной миссии Церкви и современного пастырского окормления. В настоящее время она нуждается в активном развитии и становлении как мощный ресурс повышения эффективности миссионерства. У нас есть все основания и предпосылки для того, чтобы обогатить православную миссиологию мощным инструментарием современной научной психологии, подняв миссионерскую деятельность на более высокий когнитивный уровень без ущерба для ее содержания. К сожалению, современное православное пастырское богословие в лучшем случае с предельной осторожностью подходит к новым приемам работы с людьми. В настоящее время Православие по инерции пребывает в эпохе классицизма и пытается завлечь людей пышными одеждами, богослужениями, некоей таинственностью. Но мир уже находится в эпохе постмодернизма, и с распространением технологий наши технические приоритеты выглядят ретроградством. Феодалная эпоха в своих внешних формах ушла в небытие. На смену феодализму пришло равноправие. И в таковой ситуации Церковь должна выйти из своей консервации. И хотя детальная разработка пастырской психологии периода «гаджетоκραтии», информационной перегрузки, нивелирования суммы знаний отдельным индивидуумом является делом будущего, уже сейчас можно указать на несколько наиболее актуальных задач:

— создать исследовательские группы психологов (лаборатории), тестирующие аксиологический мир зрелого и молодого поколений; формировать миссионерские и пастырские принципы на основании новых полученных данных, дабы всеобъемлющая миссия не выглядела «пальбой из пушек по воробьям»; знать, чем дышит современное общество, и отвечать на его вопросы, а не на вопросы прошлых поколений;

— постигать сущность и «антисушность» каждой новой эпохи; помнить, что идеи постмодерна не абсолютны и не являются конечной земной истиной — дальше будет новое время и новая система, в которой опять же любовь и добро, как атрибуты нашего Троичного Бога, останутся незбылемыми! Однако, как и бетонные мосты, мосты коммуникационные приходят в ветхость. В средние века путь к Богу лежал по водной глади доверия, в прошлом веке — сквозь лес научных данных, сегодня — в песчаной буре информации...

Но во всех случаях без осознания своего человеческого достоинства невозможно идентификация существа, определенного для вечного бытия. По слову христианского писателя Гилберта Кейт Честертона, «сначала научись быть человеком, и только после этого сможешь стать святым».

*Сергей Настобурко,
студент 3-го курса
богословско-миссионерского
факультета
Полтавской Миссионерской
Духовной семинарии*

Дари вдячності

Незвичайна виставка у Пасхальний період відкрилася в Полтавському краєзнавчому музеї. Відвідувачам закладу представили колекцію вотумів. У невеликих вітринах розміщені металеві, почасти мініатюрні, предмети, що зображують Господа, Богородицю, а ще... різні частини людського тіла. Яке ж походження цих експонатів і що вони символізують? За поясненнями ми звернулися до старшого наукового співробітника відділу етнографії музею Ірини Власенко.

Незвичайні предмети, розповіла вона, називаються вотумами від латинського «votivus» — «урочисто обіцяний», що в свою чергу походить від «votum» — «обітниця, присвята, бажання». Історія виникнення вотумів така. У давні часи за язичницькими віруваннями у дарунок божествам приносили за обітницею різні предмети. Найчастіше — з проханням зцілити близьку людину від хвороби або виконати інше бажання. Отже, якщо розібратися, звичай приношення вотивних дарів — це пом'якшена форма жертвоприношення.

Справді, ще з античності відоме таке поняття, як частина ритуалу звернення до богів. «Велика колекція зцілюючих вотумів, зроблених з глини, — пояснює Ірина Олексіївна, — знаходиться у музеї святилища Асклепія в невеликому грецькому поселенні Епідавр — священному центрі зцілень античного світу. Асклепій — бог зцілень за язичницькими уявленнями».

Але вотивні дари виготовляли не лише з глини. Використовували також віск і метал. На них зображували хворі частини тіла, зціленням яких переймалися люди.

З часом вживання вотумів перейшло до культової практики християнської Церкви. Спочатку це явище було характерним для Західної Європи, а потім через Польщу прийшло на українські землі. Використовували вотивні предмети як у католицькому середовищі, так і у православному. На Лівобережній Україні вотивні дари розповсюдилися у XVIII столітті. «Втім, було б несправедливим, — підкреслює Ірина Власенко, — зводити усі вотивні дари, відомі православним людям, до металевих вотумів, представлених на нашій виставці. Металеві підвіски до ікон (а саме такого вигляду вотуми складають нашу колекцію) — це лише частина вотивних підношень. Останні ж

існували й існують у різних проявах. Адже до храму приносили з дарчою метою ікони, лампади, коштовні прикраси, вишиті і гаптовані тканини, з яких шили церковне вбрання. Приносили до храму навіть власні нагороди. Принагідно додам: зараз у мотоциклістів існує традиція на подяку за вдалу подорож залишати у храмах свої шоломи».

Вотивні дари Церква не заперечує. Своєрідна «канонізація» цих культових предметів у християнстві йде від чудесного походження ікони Богородиці «Троєручиця». У житті святого преподобного Іоанна Дамаскіна, який жив у другій половині VII — VIII століттях, згадується про те, що на знак подяки за одужання (після молитви перед образом Божої Матері його відсічена рука приросла) він виготовив із срібла кисть руки і приклав до ікони Святої Рятівниці.

У колекції Полтавського краєзнавчого музею, зауважує Ірина Власенко, знаходяться вотуми з різними зображеннями. За змістом їх можна розділити на такі групи: зображення хворих органів, частин тіла (зуби, очі, груди, руки, ноги), зображення святих, ченців, церковних ієрархів (зримі образи посередників у молитовному зверненні), зображення простих людей у сільському і міщанському вбранні у позі молитви, портретні зображення, зображення палаючого серця Христа. На думку фахівців, останнє зображення (металева табличка) не може вважатися зцілювальним. Скоріше, це романтичний дар, свідчення емоційних поривань, більш характерних для католицької традиції.

Цікавим є саме виробництво вотумів. Відомий мистецтвознавець Павло Жовтовський відносив своєрідну практику виготовлення цих зображень до художнього гравіювання та карбування. Працювали над ними не лише ювеліри-фахівці, але й майстри з простого народу. До речі, вотумне мистецтво вважалося близьким до створення іконних окладів, навіть друкарства та книжкової мініатюри.

«Усі ці взаємовпливи, — підсумовує Ірина Олексіївна, — допомагали вдосконалювати техніку лиття, карбування, гравіювання, штампування. І ми бачимо, що навіть майстри-аматори ставилися до своїх виробів як до мистецьких витворів».

Ремісники працювали зі сріблом, іноді бронзою та міддю, які посріблю-

вали. Готовий предмет позначали клеймами — пробірними, іменними або ж тієї місцевості, де мешкав майстер. Наприклад, один із експонатів нинішньої виставки — зображення палаючого серця Христа — помічений пробірним клеймом, клеймом Києва (архангел Михаїл), іменником «ІР» у квадраті, що вказує на срібних і золотих справ майстра Йосипа Абрамовича Ребьонка, який 1864 року заснував своє виробництво у Києві.

Потреба у вотумах була значною. Свідченням цього є серійність їх випуску: змінювалися лише підписи до вотумів — наприклад, «за зцілення р. Б. Тетяни» або «за здоров'я Григорія», — самі ж зображення залишалися однаковими. «При цьому, — зауважує Ірина Власенко, — у нашій колекції зберігаються й інші екземпляри: справжні мистецькі витвори, зроблені, очевидно, на замовлення».

На завершення розповіді про унікальну виставку варто згадати про тих людей, завдяки яким незвичайні речі православного культу опинилися у музейній збірці. Куратори виставки з особливою шаною згадують Якова Риженка, Костянтина Мошенка, Катерину Скаржинську, які у межах історичної Полтавщини наприкінці XIX — початку XX століть збирали предмети церковного мистецтва. Завдяки їм чимало витворів вдалося врятувати від пограбувань в атеїстичні часи. Наприклад, 1913 року цікаві екземпляри зібрав для музею перший завідувач його етнографічного відділу К. В. Мощенко. Вотуми, внесені ним до колекції, виготовлялися майстрами Золотоноші (нині місто Черкаської області), де у другій половині XIX століття був крупний центр з виробництва вотивних підвісок. Золотоніські підвіски мають подвійні рамки у стилі ампір, рамки у вигляді рифленого канта, кутові розетки у вигляді трилисника, стилізованих рослинних завитків. Фігури людей на цих предметах зображувалися серед місцевого краєвиду, просто неба.

На початку XX століття виготовлення жертвоних вотумів припинилося. Саме тому ці сакральні предмети, зібрані на виставці у Полтавському краєзнавчому музеї, мають особливе значення як рідкісна пам'ятка історії церковного життя наших предків, їх культури.

Людмила Нікітіна

Недостанет мне времени, чтобы повествовать о... пророках, которые верою побеждали царства, творили правду, получали обетования, заграждали уста львов, угашали силу огня, избегали острия меча, укреплялись от немощи, были крепки на войне, прогоняли полки чужих; жены получали умерших своих воскресшими; иные же замучены были, не приняв освобождения, дабы получить лучшее воскресение; другие испытали поругания и побои, а также узы и темницу, были побиваемы камнями, перепиливаемы, подвергаемы пытке, умирали от меча, скитались в милотях и козых кожах, терпя недостатки, скорби, озлобления; те, которых весь мир не был достоин, скитались по пустыням и горам, по пещерам и ущельям земли.

Послание святого апостола Павла к Евреям, 11:32–40

Увидеть Иерусалим времен Христа как на ладони дает возможность макет города масштабом один к пятидесяти, который стоит под открытым небом в музее Израиля. Здесь можно хорошо рассмотреть Второй Храм и представить, как выглядел Первый Храм царя Соломона. Он был почти таким же. Несколько веков подряд этот Храм служил центром еврейского мира. Каждый еврей в праздник Песах (Пасха) должен был принести в жертву агнца (ягненка). Зарезать его можно было только здесь — в Храме, и его кровью необходимо было окропить жертвенник.

Храм Соломона войдет в историю как грандиозное сооружение. На самом деле по размеру он был не больше Успенского собора в Московском Кремле. И, кстати, внутри был устроен очень похоже. Здание Храма изнутри было трехкамерное. Первая камера — прихожая, или притвор; вторая камера называлась Святая — здесь стояли небольшой золотой жертвенник, на котором воскуряли фимиам, золотая менора (семисвечник) и стол с хлебами предложения; и третье помещение называлось Святая Святых — в ней стоял Ковчег Завета с обломками Скрижалей Завета.

Почему же именно царь Соломон построил для своего народа первый Храм Божий? В чём была легендарная мудрость царя Соломона? Мог ли он на самом деле быть автором Книги Екклесиаста и Песни песней? Сколько жен было в гареме царя Соломона и как они вынудили его поклоняться идолам? И почему Соломона до сих пор считают идеальным правителем?

Великого царя Израиля Давида на склоне лет пытаются свергнуть с трона его сыновья: сначала — Авессалом, потом — Адония. Но оба терпят поражение. Давид назначает своим приемником десятого сына — Соломона, рожденного от Вирсавии, той самой чужой жены, которую царь когда-то привел во дворец.

Царевич Соломон, не знавший ни войн, ни лишений, вступает на престол двадцатилетним юношей. Согласно Библии Сам Господь Бог является молодому царю во сне и обещает исполнить любое его желание. Соломон просит одного — мудрости, за что получает в придачу и богатство, и славу.

В иудейской традиции Соломон считается самым мудрым из всех людей, когда-либо живших на земле. По еврейским преданиям, он мог говорить не

только на всех языках человеческих, но и на языках животных. Он был к тому же справедливым судьей.

«Пришли две женщины блудницы к царю и стали пред ним. И сказала одна женщина: о, господин мой! я и эта женщина живем в одном доме; и я родила при ней в этом доме; на третий день после того, как я родила, родила и эта женщина; и были мы вместе, и в доме никого постороннего с нами не было; только мы две были в доме; и умер сын этой женщины ночью, ибо она заспала его; и встала она ночью, и взяла сына моего от меня, когда я, раба твоя, спала, и положила его к своей груди, а своего мертвого сына положила к моей груди; утром я встала, чтобы покормить сына моего, и вот, он был мертвый; а когда я всмотрелась в него утром, то это был не мой сын, которого я родила. И сказала другая женщина: нет, мой сын живой, а твой сын мертвый. А та говорила ей: нет, твой сын мертвый, а мой живой. И говорили они так пред царем. И сказал царь: эта говорит: “мой сын живой, а твой сын мертвый”; а та говорит: “нет, твой сын мертвый, а мой сын живой”. И сказал царь: подайте мне меч. И принесли меч к царю. И сказал царь: рассеките живое дитя надвое и отдайте половину одной и половину другой. И отвечала та женщина, которой сын был живой, царю, ибо взволновалась вся внутренность ее от жалости к сыну своему: о, господин мой! отдайте ей этого ребенка живого и не умерщвляйте его. А другая говорила: пусть же не будет ни мне, ни тебе, рубите. И отвечал царь и сказал: отдайте этой живое дитя, и не умерщвляйте его: она — его мать. И услышал весь Израиль о суде, как рассудил царь; и стали бояться царя, ибо увидели, что мудрость Божия в нём, чтобы производить суд» (Третья книга Царств 3:16–28).

Соломон считается автором трех тысяч притчей и нескольких библейских книг: Песни песней, Притчей Соломоновых и Екклесиаста.

Ученые спорят о том, насколько эти книги связаны с именем Соломона. Одна из них уже в первой строке называет себя: «Притчи Соломона, сына Давида». Насколько Песнь песней связана с личностью Соломона — мы не знаем.

Лирический герой Книги Екклесиаст (в переводе — проповедник, человек, выступающий в народном собрании), от имени которого ведется рассказ, очень похож на Соломона — богатый, славный царь, достигший мудрости и в конце несколько подуставший от жизни, который всё изведаль и понял, что удовольствия, слава и богатство не имеют большого значения, и единственный очевидный вывод из его жизни в том, что только Господа надо бояться и Ему одному служить.

Впрочем, есть интересная точка зрения о том, что эти три книги отражают три возраста жизни. В юности Соломон пишет Песнь песней о любви к прекрасной девушке, в зрелом возрасте — притчи-размышления об управлении своим домом и государством, в старости — Екклесиаст как своеобразное печальное подведение итогов о том, что «всё суета сует» и только в Боге можно найти надежду.

Как бы там ни было, Соломон для еврейского народа — это прежде всего идеальный царь. Его почти сорокалетнее правление станет эпохой стабильности и процветания, золотым веком Израиля.

В отличие от отца Соломон не ищет новых завоеваний, и при нём народ живет спокойно — «каждый под виноградником своим и под смоковницею своею» (3Царств 4:25). Он одну за другой проводит реформы, устанавливает всеобщую воинскую повинность, создает налоговую службу, открывает школу мудрецов.

Обладая сильнейшей армией региона, Соломон никогда не воевал. Вследствие международной торговли он стал богатейшим и знаменитейшим человеком своего времени. Его торговля строилась на уникальном расположении земли Израиля в геополитическом отношении. Во-первых, это место в самой узкой части так называемого Плодородного полуострова — полосы плодородных земель, соединяющей Египет и Месопотамию. Во-вторых, в то время еще не существовало Суэцкого канала, а потому земля Израиля была кратчайшим сухопутным путем между бассейнами Средиземного моря и Индийского океана. Благодаря этому Соломон смог создать целую торговую империю.

Если посмотреть на карту мира, то видно, что Израиль — единственное государство, которое граничит с тремя континентами: на востоке от него — Азия, на севере — Европа, на юге — Африка. Он, как узел, соединяет континенты и светит во всех направлениях подобно звезде. Соломон извлек выгоду из этой позиции. Он посылал купцов по всему миру, и его очень уважали другие цари. Даже египетский фараон, в то время более могущественный властитель, отдал Соломону свою дочь в жены.

Дочь фараона — очень выгодная партия. Этот политический брак обеспечивает мир и торговые связи с крупнейшей державой — Египтом. Добрососедские отношения с помощью брачных уз Соломон устанавливает и с другими странами. И у него очень много жен.

По преданию, с дипломатическим визитом к Соломону приезжала и сама царица Савская. Она привезла много подарков: слоновую кость, золото, обезьян и прочую невидаль. Эфиопы верят, что Соломон тоже сделал ей подарок, который она унесла во чреве, — ребенка. Родившегося мальчика она назвала Менелик. Он-то и стал основателем эфиопской династии, которая продолжается до наших дней. Таким образом, одна из самых древних династий в мире началась здесь — в Иерусалиме.

Делом всей жизни царя Соломона становится строительство Храма — великолепного дома Господня, где будет храниться Ковчег Завета и будут совершаться жертвоприношения Единому Богу. До сих пор, пока еврейский народ странствовал и воевал, обиталищем Всевышнего был шатер — Скиния. Теперь пришло время построить Храм — один на всех. Единственное место для поклонения Богу и единство культа подчеркивали веру в то, что Бог един. Это стало неким заслоном от язычества для Израильского народа.

Сегодня на месте первого Храма — Храма Соломона — на одном из холмов Иерусалима стоит мечеть Аль-Акса.

Дом Господень строят около двухсот тысяч человек в течение семи лет. Опытных ремесленников и строителей Соломон выписывает из Финикии, в Израиле таких мастеров еще попросту нет. От другого соседа, царя Тирского Хирама, в Израиль доставляют самую ценную породу дерева — Ливанский кедр. За это Соломон расплачивается не золотом и не товарами, а землями — городами на морском побережье в районе современной Хайфы.

Как земная обитель Бога Храм Соломона представляет собой модель вселенной: на потолке видны звезды, на стенах — цветы и плоды. Но главное, в этом Храме нет изображения Бога, в его Святой Святых стоит лишь Ковчег Завета.

После долгих лет строительства в Праздник кущей, когда все мужское население Израиля обязано явиться в Иерусалим, происходит освящение Дома Господня. Особую роль в этом торжестве играет сам царь Соломон. Он возносит пламенную молитву за весь мир и призывает Бога войти в Храм и символически пребывать в нём: «Господи, Боже Израилев! нет подобного Тебе Бога на небесах вверху и на земле внизу; Ты хранишь завет и милость к рабам Твоим, ходящим пред Тобою всем сердцем своим. Ты исполнил рабу Твоему Давиду, отцу моему, что говорил ему; что изрек Ты устами Твоими, то в сей день совершил рукою Твоею. И ныне, Господи, Боже Израилев, исполни рабу Твоему Давиду, отцу моему, то, что говорил Ты ему, сказав: “не прекратится у тебя пред лицом Моим сидящий на престоле Израилевом, если только сыновья твои будут держаться пути своего, ходя предо Мною так, как ты ходил предо Мною”. И ныне, Боже Израилев, да будет верно

Франс Франкен II «Соломон у храмовой казны», 1633, фрагмент

слово Твое, которое Ты изрек рабу Твоему Давиду, отцу моему! Поистине, Богу ли жить на земле? Небо и небо небес не вмещают Тебя, тем менее сей храм, который я построил; но призри на молитву раба Твоего и на прошение его, Господи, Боже мой; услышь воззвание и молитву, которою раб Твой умоляет Тебя ныне. Да будут очи Твои отверсты на храм сей день и ночь, на сие место, о котором Ты сказал: «Мое имя будет там»; услышь молитву, которою будет молиться раб Твой на месте сем. Услышь моление раба Твоего и народа Твоего, Израиля, когда они будут молиться на месте сем; услышь на месте обитания Твоего, на небесах, услышь и помилуй. Когда кто согрешит против ближнего своего, и потребует от него клятвы, чтобы он поклялся, и для клятвы придут пред жертвенник Твой в храм сей, тогда Ты услышь с неба и произведи суд над рабами Твоими, обвини виновного, возложив поступок его на голову его, и оправдай правого, воздав ему по правде его. Когда народ Твой, Израиль, будет поражен неприятелем за то, что согрешил пред Тобою, и когда они обратятся к Тебе, и исповедают имя Твое, и будут просить и умолять Тебя в сем храме, тогда Ты услышь с неба и прости грех народа Твоего, Израиля, и возврати их в землю, которую Ты дал отцам их. Когда заключится небо и не будет дождя за то, что они согрешат пред Тобою, и когда помолятся на месте сем и исповедают имя Твое и обратятся от греха своего, ибо Ты смирил их, тогда услышь с неба и прости грех рабов Твоих и народа Твоего, Израиля, указав им добрый путь, по которому идти, и пошли дождь на землю Твою,

которую Ты дал народу Твоему в наследие. Будет ли на земле голод, будет ли моровая язва, будет ли палящий ветер, ржавчина, саранча, червь, неприятель ли будет теснить его в земле его, будет ли какое бедствие, какая болезнь, — при всякой молитве, при всяком прощении, какое будет от какого-либо человека во всем народе Твоем, Израиле, когда они почувствуют бедствие в сердце своем и прострут руки свои к храму сему, Ты услышь с неба, с места обитания Твоего, и помилуй; содейлай и воздай каждому по путям его, как Ты усмотришь сердце его, ибо Ты один знаешь сердце всех сынов человеческих: чтобы они боялись Тебя во все дни, доколе живут на земле, которую Ты дал отцам нашим. Если и иноплеменик, который не от Твоего народа, Израиля, придет из земли далекой ради имени Твоего, — ибо и они услышат о Твоем имени великом и о Твоей руке сильной и о Твоей мышце простертой, — и придет он и помолится у храма сего, услышь с неба, с места обитания Твоего, и сделай всё, о чём будет взывать к Тебе иноплеменик, чтобы все народы земли знали имя Твое, чтобы боялись Тебя, как народ Твой, Израиль, чтобы знали, что именем Твоим называется храм сей, который я построил. Когда выйдет народ Твой на войну против врага своего путем, которым Ты пошлешь его, и будет молиться Господу, обратившись к городу, который Ты избрал, и к храму, который я построил имени Твоему, тогда услышь с неба молитву их и прошение их и сделай, что потребно для них. Когда они согрешат пред Тобою, — ибо нет человека, который не грешил бы, — и Ты прогневаешься на них и предашь

их врагам, и пленившие их отведут их в неприятельскую землю, далекую или близкую; и когда они в земле, в которой будут находиться в плену, войдут в себя и обратятся и будут молиться Тебе в земле пленивших их, говоря: «мы согрешили, сделали беззаконие, мы виновны»; и когда обратятся к Тебе всем сердцем своим и всею душою своею в земле врагов, которые пленили их, и будут молиться Тебе, обратившись к земле своей, которую Ты дал отцам их, к городу, который Ты избрал, и к храму, который я построил имени Твоему, тогда услышь с неба, с места обитания Твоего, молитву и прошение их и сделай, что потребно для них; и прости народу Твоему, в чём он согрешил пред Тобою, и все проступки его, которые он сделал пред Тобою, и возбуди сострадание к ним в пленивших их, чтобы они были милостивы к ним: ибо они Твой народ и Твой удел, который Ты вывел из Египта, из железной печи. Да будут очи Твои отверсты на молитву раба Твоего и на молитву народа Твоего, Израиля, чтобы слышать их всегда, когда они будут призывать Тебя, ибо Ты отделил их Себе в удел из всех народов земли, как Ты изрек чрез Моисея, раба Твоего, когда вывел отцов наших из Египта, Владыка Господи!» (3Царств 8:23–53).

С этого самого момента Иерусалим становится Священным Городом — духовной столицей всего еврейского народа.

Согласно Библии, после возведения Храма Господь Бог снова является Соломону. На это раз — с грозным предостережением: если царь и его народ отпадут от Бога, то от Храма не останется и камня на камне. Но Соломон, кажется, уже не слышит гласа Божия.

Из идеального царя с годами он превращается в типичного восточного деспота. Он строит себе огромный дворец, который по роскоши соперничает с Храмом и даже превосходит его: здесь и редкие породы дерева, и драгоценные камни, и трон из слоновой кости, украшенный золотом. Кроме того, у Соломона — тысяча жен. Большой гарем — это вопрос престижа, количество жен — показатель статуса правителя. Постепенно гарем Соломона превращается в целую колонию женщин из разных племен и народов, и они склоняют царя к вероотступничеству. Он приказывает построить в Иерусалиме святилища Астарты, Мелхома, Хамоса и других сирийских богов. В угоду своим женам Соломон даже открыто участвует в языческих обрядах.

Возможно, именно в это время и возникает Песнь песней — цикл свадебных песен, в которых говорится о юной девушке, которая не желает идти в гарем Соломона, где шестьдесят цариц, семьдесят наложниц и девиц без числа, а предпочитает царю своего возлюбленного пастуха.

Да, на закате дней мудрость царя Соломона изменила ему. Но в историю он вошел как один из величайших библейских героев, как мирный правитель золотого века Израиля, строитель Первого Храма Господня и как великий пророк, сказавший: «Бог создал человека не для тления и сделал его образом вечного бытия Своего» (Прем. Соломона 2:23).

Подготовил игумен Афанасий (Бедный)

Константин Флавицкий «Суд царя Соломона», 1854

Себастьян Бурдон «Царь Соломон, поклоняющийся идолам»

Думаю, слово «пам'ятник» — запитай, що воно означає, — «розшифрує» кожен. Пам'ятники в Полтаві, наприклад, зустрічаються досить часто. І наше розуміння цього феномену в основному концентрується навколо монументів, скульптурно-архітектурних композицій, зведених на честь якоїсь знаменної події чи видатної людини. Деякі зразки, справді, й умілі, доречні. І чесно скажу, здається, о стояли вони ось на цьому самому місці одвічно. Щось у нашій пам'яті неодмінно з пам'ятниками асоціюється. Тобто і в нашій пам'яті, особисто нашій, а не лише загальній. Щось важливе відбулося у житті саме тут: з кимось зустріч незабутня, а може, осявання творче Бог подарував... Не виключаю, до речі, що сам по собі пам'ятник схвилював, відкрився якось зненацька в усій красі своїй і величчі. Що ж з того виходить? Блукання наші сердечні й мислені навколо звичних прикмет життя міста чи то села одразу ось так узяли й виплеснули назовні безліч сенсів. Може, і не розгаданих досі, невимовних навіть. І ось — ідея перша: пам'ятники — вони наші. Простенька така формула: «наші» — тобто пов'язані з історією поселення якогось, області, країни; але й «наші» — тобто пов'язані з життям кожного. І не лише буквально. Пов'язані, бо пам'ятники — наче кулаки якогось титана — тримають будову всього середовища, не дають їй розпастися. Чи випадково це?.. І відтоді — ідея друга. Місто — це образ наших устремлінь, схильностей. Пам'ятники відтворюють цю внутрішню заданість, зберігають її. І цим трохи (хоч і нерухомі) випереджають сучасність. Тобто і місто, і пам'ятники в ньому — або пам'ятки, як ми говоримо, — історичний документ. І ось тепер, коли ми у роздумах своїх дісталися межі наукової, варто подбати про надійний понятійний апарат. Усвідомити, врешті, що пам'ятник — це дуже серйозно, що це предмет наукових досліджень (різних наук причому!). І що це — дещо більше, ніж... наука. Саме тому ми і підготували для вас, шановні читачі, це інтерв'ю. Наша співрозмовниця — кандидат історичних наук, доцент, заслужений працівник культури України Олена Миколаївна Титова.

Пам'ятники культури: на перетині захоплення і поваги

— Повернуся до початку, до вступу. «Пам'ятник», саме поняття, — як трактує його наука?

— Треба розрізнити пам'ятник — монумент, споруджений на честь видатної особистості чи події, і пам'ятку чи об'єкт культурної спадщини, який набуває цієї якості з часом. Ми отримуємо у спадок від попередніх поколінь чимало усього, що є матеріальними і духовними досягненнями суспільства. Окрім пам'ятників, які увічнюють якусь значущу подію чи видатну людину, існують пам'ятки археології, історії, архітектури, містобудування, монументального мистецтва (тобто ті самі пам'ятники), науки і техніки, садово-паркового мистецтва, ландшафтів. Ми бачимо їх у наших містах і селах. І вони так само важливі чи то для якогось регіону, чи для країни в цілому, чи для конкретної особистості.

Слово «пам'ятка» («пам'ятник») від слова «пам'ять». Це — на поверхні. Людині властиво звертатися у минуле, згадувати, як ми кажемо. І ось перед нею — наочна картина того, що було колись: старовинна будівля, лист якоїсь видатної людини, знаряддя праці прадавніх епох, відкопані археологами... Завдяки пам'яткам окрема людина і суспільство в цілому може спілкуватися з історією та культурою безпосередньо, може доторкнутися до минулого. Повірте, це яскраве враження. І воно допомагає багато що зрозуміти у дні сучасному.

— Чи завжди об'єкти, що візуалізують минуле, споруджувалися з думкою про якийсь виховний вплив на нащадків?

— Звісно ж, ні. Майже всі перелічені види пам'яток у період появи мали певне функціональне призначення, тобто не споруджувалися як об'єкт культурної спадщини. Але з плином часу первісна функція поступається новій: суспільство знову переоцінює мету існування об'єкта. Це може бути якимсь підприємством, пристрій, старовинні гроші. Їхнє призначення тепер — розповідати про минуле, той час, коли їх використували за первісною функцією.

— А як виокремити з-поміж безлічі залишків старовини те, що справді має цінність для історії? Які ознаки роблять ту чи іншу будівлю, наприклад, пам'ятником?

— У пам'яткознавстві існує таке поняття, як символічний простір, меморіальний простір, який формується в кожному населеному пункті, регіоні, країні в окремі історичні періоди під впливом конкретних соціально-економічних, політичних, ідеологічних чинників, на основі місцевих чи загальнонаціональних традицій і вподобань. Усе це складається у певну систему

цінностей. Для об'єктів архітектурної, містобудівної, мистецької спадщини мають значення існуючі на момент спорудження стилістичні уподобання, такі, як стиль бароко, класицизм, модерн, конструктивізм тощо. Для всіх об'єктів культурної спадщини має значення хронологічний критерій. За світовими правилами — понад сто років. Однак можуть бути і винятки. Стосовно таких споруд, як храми, звичайно, мають значення мистецькі якості та історичне значення.

— Шанобливе ставлення до пам'ятників, принаймні в європейській традиції, вважається ознакою цивілізованості народу. На чому воно має ґрунтуватися і як виявляється у повсякденному житті?

— У більшості країн світу є розуміння значення пам'яток культурної спадщини. Для суспільства — це унаочнення здобутків культури, історії, окремих визначних постатей, об'єктів, які мають великий освітньо-виховний, емоційний та естетичний вплив. Це цікаві туристичні об'єкти, які за належного вигляду та наявності доброї інфраструктури залучають вітчизняних та іноземних відвідувачів і тим самим можуть приносити не тільки духовну наснагу, а й значний економічний зиск.

— А як би Ви оцінили ставлення сучасного українського суспільства до культурної спадщини?

— У нас досить часто чуєш з усіх боків: пам'ятники — це дуже важливо, матеріальна спадщина і нематеріальна — вмістити це коду нації. Справді, так воно і є. Слова ці не порожні. Згадаймо хоча б наші старовинні храми, собори, монастирі. Збудовані сотні років тому, вони ніби матеріалізують внутрішній, духовний світ людей минулого. Києво-Печерська Лавра, на території якої ми знаходимося зараз, — це взагалі пам'ятка тисячоліття. Є Софія Київська... По Україні знайдеться ще чимало таких пам'яток. Це місця не випадкові за будь-якими критеріями. Виняткові місця! В них і духовність наших предків — це відчуваєш повсякчас. Ошатність будівель, їх форми, поєднання деталей, прикрас розповідають про зв'язок людини з Богом. Але разом із тим виноситься у цих місцях якась незбагненна духовно-історична аура. Як же не радіти такій красі, як не шанувати її творців?!

В Україні налічується понад 130 тисяч пам'яток різного виду. Кожна — незамінна у ланцюжку зв'язків між минулим, сучасним і майбутнім. На жаль, ставляться у нашому суспільстві до цих історичних свідків неналежним чином. Не скажу, що не помічають. Тут інше: бракує усвідомлення відповідальності за збереження культурної спадщини. В тому числі — і на владних щаблях.

Утім, є і позитивні приклади. Чисто суб'єктивно. Ось що помічаю останніми роками. У нас досить широке коло спілкування по лінії товариства охорони пам'яток. Відбуваються конференції за участю науковців, краєзнавців-аматорів, людей різних соціальних верств, різного віку, з різних областей. Звісно, більшість — представники інтелігенції. Помічаємо цікаву тенденцію: у суспільстві зростає інтерес до подорожей. Причому не лише до туристично популярних місць — Туреччини чи Єгипту... Люди подорожують Україною. Наприклад, за формою «поїздка вихідного дня». Це важливо не тільки з суто особистісної точки зору. Сплеск інтересу до культурної спадщини саме в Україні створює сприятливий фон і для державної політики стосовно збереження пам'яток історії.

— А чи не траплялося Вам як пам'яткознавцю, скажімо, таке: замовна сучасна людина пропонує допомогти?.. Не державним коштом, не за державною ініціативою — за власною.

— Особисто у мене, на жаль, такого досвіду немає. Те, що ми у центрі охорони робимо: конференції, видання... Потім, щоб надрукувати матеріали, збираємо з авторів по копійці. Але добрі приклади є. Поруч із місцем, де ми з вами розмовляємо (у 150 метрах буквально) знаходиться церква Спас на Берестові — пам'ятка початку XII століття. Неймовірна за цінністю споруда давньоруської архітектури. До речі, і святитель Петро (Могила) з часом мав відношення до цього храму. І ось 2017 року за підтримки меценатів там розпочалися реставраційні роботи. І, знаєте, характерна риса справжніх благодійників (вона і тут далася взяти) — жоден не рекламує себе, не виставляє свою діяльність напоказ. На сьогодні це спільний проект заповідника «Києво-Печерська Лавра» і меценатів. Це — реально, те, що є.

Потім ще один епізод. Хочу нагадати: у Пирогові під Києвом знаходиться Національний музей народної архітектури та побуту. Ідея його створення була така: зібрати в одному місці найцікавіші об'єкти народної архітектури. Це і храми дерев'яні, і яка-небудь хатка чи клуня. Усе, що історикам та етнографам траплялося на очі значуще і примітне, — усе звозили туди. Початок цій роботі було покладено у 1969 році. Нині на території музею лише церков одних — п'ять зразків. Але з часом, особливо у 1990-ті роки, діяльність збиральницька почала згасати. Передусім через брак коштів. І ось у 2016-му знайшлася небайдужа людина-меценат, який профінансував перевезення церковної споруди з Менського району Чернігівської області (село Городище). Дерев'яний Покровський храм, про який ідеться, — пам'ятка національного значення, датується XVII століттям, — потребував термінової реставрації, для церковних потреб не використовувався: у Городищі є новий, мурований. За домовленістю, історики архітектури зробили усі потрібні обміри будівлі, усе це зафіксували, на кожну колоду поставили номер, аби споруду можна було знову скласти. Привезли на підготовлене місце у Пирогові, і будь ласка — справа зроблена. Тепер уже думають розписувати церкву... Зберегли, вдалося. Свідомо людина допомогла землякам пам'ятку врятувати.

А взагалі-то — це для України і не новина зовсім. Це — традиція добра. Згадаймо Терещенків, Ханенків, а ще раніше — Петра (Могили), Болховітінова (він хоч і не був меценатом, але свого часу дуже багато зробив для вивчення культурної спадщини). Усіх їх з шаною згадують і науковці, і представники духовенства. Бо своєю позицією, моральною, громадянською, перш за

Мгарський монастир на Полтавщині — одна з найвизначніших пам'яток архітектури України

все, вони зберегли для нащадків чи мало пам'яток і дбайливе ставлення до них передали у спадок.

До речі, на Полтавщині в останні кілька років у полі зору фахівців і громадськості — будівлі земських шкіл початку ХХ століття, споруджені за проектом архітектора Сластіона. На більшість із них розроблені облікові документи, пам'ятки внесені до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. Вони — під захистом.

— Не знаю, добре це чи погано, але поява і збереження наших пам'ятників почасти залежить від політичної кон'юнктури. Вітчизняна історія, особливо у ХХ столітті, переповнена фактами свідомого знищення або наруги, наприклад, над церковними будівлями. Останніми роками випадки радикалізму по відношенню до пам'ятників, на жаль, теж трапляються часто. У суспільстві з цього приводу не склалося зваженої думки. Чому, з Вашого погляду, усе це у нас так легко: будуюмо, споруджуємо, а потім без жалю руйнуємо нашу ж спадщину?

— На жаль, політична кон'юнктура, ідеологічні уподобання мали місце фактично протягом усієї історії людства. Кожний наступний володар намагався знищити спомин про свого попередника, особливо якщо у них були різні політичні та інші позиції. У нашій державі це особливо проявилось у ХХ столітті. Достатньо згадати ленінський декрет 1918 року про знищення пам'ятників «на честь царів та їхніх слуг», антирелігійну кампанію 20–30-х років, початку 60-х років. Було знищено десятки цінних з мистецької, культурної, історичної точки зору пам'яток. Це велика втрата для всього людства. У роки Незалежності проводиться політика декомунізації. І це вірно — для того щоб позбутися тоталітарної свідомості, треба вилучати з суспільного простору її символи. Однак зразки монументальної пропаганди у пам'ятниках треба переносити до музеїв. Конче необхідно зробити музей зразків мистецтва тоталітарної доби. Процес декомунізації доходить кінця, а музею досі нема. Ми знову втрачаємо німих свідків історії і культури майже за сто років. Пам'ятники створювали талановиті скульптори, архітектори. Наприклад, Іван Кавалерідзе, що зробив пам'ятник Артему (Сергєєву) у Слов'яногірську у стилі кубізму. Таких за художніми і конструктивними ознаками пам'ятників нема ніде у світі.

— Ніде, окрім Полтави. Пам'ятник Шевченку того ж Кавалерідзе, споруджений 1925 року, теж у стилі кубізму. Сподіваюся, що йому-то нічого не загрожує!.. Деталізуйте, шановна Олено Миколаівно, думку про «ідеологічно неправильні» монументи. Тут важлива оцінка саме фахівця. Аби не хапатися у нападі класової боротьби за кувалду, як це роблять деякі гарячі голови.

— Монументальні свідчення тоталітарного минулого треба прибирати із суспільного простору. Площ, вулиць, парків. Тиражовані копії багатьох пам'ятників, створених у радянський час, особливо пам'ятників Леніну (їх понад 1000), можна безболісно знімати. Можливо, переносити в експозиції місцевих музеїв. Стосовно ж художньо вартісних монументів, то їх, як зразки унікальної художньої майстерності, треба виставляти у спеціальних музеях. Такі дуже популярні у пострадянських країнах Європи. Не треба забувати, що талановиті митці втілювали свої задуми у надзвичайно цікавих формах, часто з використанням народних традицій, мистецьких надбань. Наприклад, цікавою є оздоба типових будинків 1950-х років у Новій Каховці, виконана талановитими українськими скульпторами, що продовжували традиції бойчукістів, — так звана «кам'яна вишиванка».

— Звичайно, до кожної церкви, до кожного монумента вартового не приставиш. І все ж має бути державна позиція щодо збереження пам'яток. Інакше суспільство позбавиться не лише власної ідентичності,

але й будь-якої моралі. Що включає у себе це поняття — «охорона пам'яток», чи можна позначити його зміст по суті і стисло?

— Передусім охорона пам'ятки — це увага до неї не лише представників державних і місцевих органів охорони культурної спадщини, а й розуміння громадянами безцінності культурних надбань. Тому дуже важливою є їхня популяризація, актуалізація, введення до соціокультурного простору. Кожний вартісний об'єкт несе у собі не тільки матеріальну цінність, у ньому закладено духовне начало. Як визначається важливість пам'ятки? Одразу скажу: це не одномоментна дія, це тривалий процес. Об'єкт потрібно вивчити. І за певними критеріями відповісти на запитання: якою є його цінність мистецька й історична? Ми повинні знати, чи належить пам'ятка до витвору якогось видатного майстра, мистецької школи, чи містить ознаки певних художніх стилів. Це — мистецькі критерії. В історичному плані важливо визначити, чи є об'єкт, який ми досліджуємо, свідченням певної історичної події, діяльності видатної особистості, впливу на певний регіон чи країну в цілому. Наприклад, у визначенні «пам'ятник архітектури» (цю табличку можна часто побачити на старовинних храмах) закладені і ті, і ті параметри, однак здебільшого мається на увазі мистецьке значення.

— Якщо говорити про зразки такої досконалості, яка будівля мимоволі виникає у Вашій свідомості? Поділіться.

— Таких багато. Звичайно, у першу чергу, це культові споруди — церкви, собори, монастирські комплекси з їх безцінними розписами, іконостасами, які є яскравими зразками архітектури і монументального мистецтва. Наприклад, Троїцька надбрамна, Всіхсвятська, Трапезна церкви у Києво-Печерській Лаврі, Софійський собор, ансамбль Мгарського монастиря, собор Різдва Богородиці з іконостасом у Козельці, дерев'яні церкви Карпат і Прикарпаття, внесені до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

— Оглядаючи якийсь гарний храм, ми відзначаємо не лише його зовнішню красу. Для багатьох (не кажучи вже про віруючих людей) він — зрине втілення духовності. Але чи здатні ми, люди ХХІ століття, представники інших поколінь, відчувати оте духовне послання предків, сприйняти його як щось дороге?

— Так, саме це головне, що закладено у храми... Два місця роботи було у мене в житті після закінчення університету. Перше — Видубицький монастир, тому що там знаходився Інститут археології у той час. Це комплекс давньоруський і потім — ХХІ століття. Там було багато об'єктів, що чудово збереглися, ландшафти казкові. Усе це — аура історична і природна — абсолютно неймовірно! І друге місце — Києво-Печерська Лавра. На її території я працюю з 1990 року. І вважаю себе щасливою людиною. Усе, що навколо, справляє величезне враження. І сила його не згасає з часом. Ми потрапляємо під ці склепіння (у сенсі буквальному і переносному) і ніби входимо в інші світи, відгороджуємося від усього мирського, що назовні. Місто в місті. Напевно, це лише невелика частина тієї гами емоцій, які охоплюють серце. Вони світлі, добрі — ось головне. Пробуджувати ці почуття покликані і храми. Усім своїм єством, якщо можна так висловитися, вони відтворюють духовні прагнення людини. До того ж, як ми знаємо, церкви будувалися в особливих місцях. Вони є надбанням історичного і культурного досвіду багатьох поколінь. Саме біля них відчувається близькість до Вищої сили. Людям ХХІ століття теж, як і їхнім попередникам, необхідно мати місце, де можна розкритися духовно й отримати духовну насагу. Тому храми потрібні не тільки віруючим, а й тим мислячим людям, які налаштовані на самоаналіз і усвідомлення свого місця у Всесвіті.

Бесіду вела Людмила Нікітіна

Зверніть увагу

Допоможи жити!

Православний волонтерський центр «Благо», який діє при відділі благодійництва та соціального служіння Полтавської єпархії УПЦ, звертається з проханням про молитовну та матеріальну підтримку.

Допомоги потребує родина Дашків із Полтави. Семирічна **Аня Дашко** вже два роки бореться з раком крові (гострий лімфобластний лейкоз). А в минулому році онкозахворювання (пухлину головного мозку — дифузну астроцитому) виявили у її мами — Тетяни. У лютому 2019 року жінка перенесла операцію та променеву терапію. Попереду у мами і доньки ще довге високовартісне лікування.

Реквізити для допомоги:

Карта ПриватБанку 5168 7573 9158 7633 (Дашко Тетяна Олександрівна).

Десятирічний **Владислав Горгола** із села Солониця Лубенського району вже вісім років бореться з раком крові (гострий лімфобластний лейкоз). Хлопчик пережив два рецидиви захворювання, нині перебуває в ремісії. Проте щоб вона була стійкою, необхідна трансплантація кісткового мозку за кордоном. Хлопчика чекають на лікування в Італії. Вартість — 125 тисяч євро. Родина Владика не може зібрати самотужки таку суму і звертається з проханням про будь-яку допомогу до всіх небайдужих.

Реквізити для допомоги:

Карта ПриватБанку 4149 4978 6894 0075 (Горгола Олександр Михайлович — тато).

Більш детальна інформація на сторінці в Instagram: [@help_viadik_gorgola](https://www.instagram.com/help_viadik_gorgola) та на сторінці у Facebook: <https://www.facebook.com/help.vladik.gorgola/>

Допомоги потребує чотирирічний **Владислав Кириченко** з села Старий Іржавець Оржицького району з діагнозом світлоклітинної саркоми нирки (рецидив). Дитина перенесла вже сім курсів хіміотерапії, лікується на стаціонарі онкогематологічного відділення дитячої міської клінічної лікарні Полтави. Попереду хлопчика чекає тривале вартісне лікування. Родина звертається по допомогу до всі небайдужих.

Реквізити для допомоги:

Карта ПриватБанку 5168 7573 9087 7316 (Кириченко Віта — мама)

Більш детальна інформація на сторінці у Facebook: <https://www.facebook.com/groups/279338006341040/>

Щоб допомагати іншим, не обов'язково мати великі статки. Для цього потрібно мати лише добре серце. Не соромтеся віддавати маленькі суми, адже головне правило благодійності говорить, що не буває маленької допомоги. Вона або є, або її немає. Із крапель, якщо їх багато, може утворитися ціле море. Можливо, саме Ваші 20, 50 чи 100 гривень стануть вирішальними у порятунку чийогось життя.

400-летие
Мгарской
обители

Ирина (Раина) Могилянка Вишневецкая: помолвки, брак и наследство

Ирина, называемая в свои времена также Раиной, была самой старшей из дочерей и самым старшим ребенком Еремии Могилы и его жены Елизаветы из Лозан, потом названной по-польски Лозинской. Когда Ирина родилась около 1588 года, ее отец был крупнейшим боярином в Молдове, занимал должность великого дворника Нижней Земли — третью должность в государстве после господаря и великого логофета. Мать Еремии Могилы многие ученые считают дочерью господаря Петра Рареша, но до конца это не доказано. Всё-таки с бабушкой Ирина была сильно связана, бабушка потом жила в ее доме до смерти, хотя у нее было много других детей и внуков. Семья жила прежде всего в своем имении Сучевица, в доме, вокруг которого потом построили монастырь с самой красивой живописной церковью в Молдове.

В 1591 году, после политического переворота, семья Могила вынуждена была бежать из Молдавии. Они остановились в городке Устье над Днестром, принадлежавшем в то время князю Яну Слуцкому, а потом получили от короля Никановице и Щерец. Еще раньше Еремия Могила очень близко подружился с польским канцлером Яном Замойским. Благодаря протекции канцлера в 1593 году он со всей своей семьей получил польское подданство.

Двумя годами позже, тоже благодаря инициативе и помощи Яна Замойского, Еремия Могила стал молдавским господарем. Изменился и статус его дочери Ирины. Отныне ее рассматривали как предмет политических и династических договоров.

В 1599 году Еремия Могила очень тесно сотрудничал с новым принцем Трансильвании Андреем Батори, который вступил на престол в конце марта. Они захотели укрепить политический союз семейными узами. Самую интересную информацию на эту тему дает седмигородский канцлер и историк конца XVI — начала XVII века Иштван Самошкэзы. Еще в июне того года Андрей Батори через своего посланника кардинала Яноша Нодя сделал предложение дочери Еремии Могилы на имя своего младшего брата от второго брака своей матери — Яноша Иффю. Несколькими днями позже, 3 июля, был приготовлен и подписан брачный контракт. Брак должны были оформить, когда девочка достигнет зрелости. По контракту, если бы молодой Иффю отступил от своего намерения, он должен был заплатить 30 000 дукатов, из которых 20 000 платил Андрей Батори, а 10 000 — собственн Янош Иффю. И наоборот, если бы Еремия Могила отступил от договора, он должен был заплатить тоже 30 000 дукатов.

Имени невесты Самошкэзы не написал: возможно, думал, что у молдавского господаря была только одна дочь. В реальности в то время у Еремии Могилы было не менее трех дочерей. В фундаментальном документе монастыря Сучевица с 1597 года упоминаются сын Константин и дочери Ирина, Мария и Екатерина. Но Екатерина была в то время еще совсем маленькая, едва родилась. Марии было меньше десяти лет. Об их замужестве думать было еще рано. Самой старшей, Ирине, во время помолвки с Иффю было всего лет одиннадцать, но только о ней можно думать как о его невесте. Спрашивал ее кто-нибудь, хочет ли она этого брака,

Монастырь Сучевица

Семья Могила на фреске в монастыре Сучевица

неизвестно. Впрочем, до замужества дело так и не дошло.

Андрей Батори, как и Еремия Могила, враждовали с волошским господарем Михаилом Храбрым, которого старались свергнуть с волошского престола и посадить на него Симеона Могила. Михаил Храбрый вступил с армией в Трансильванию и 28 октября 1599 года победил Андрея Батори под Селленбергом (теперь часть города Сибиу в Румынии). В сражении погиб молодой Иффю, который раненым утонул в реке Марош. А несколькими днями позднее был убит и сам Андрей Батори. Так несчастно окончилась первая помолвка Ирины Могилянки с женихом, которого, может быть, она и не знала.

После захвата Трансильвании, в апреле—мае 1600 года, Михаил Храбрый вступил в Молдавию. Еремия Могила был совсем не готов к этому и должен был бежать с семьей в Польшу. Там семья молдавского господаря и пребывала, пока Ян Замойский не

собрал армию. Войска состояли преимущественно из частных полков магнатов. Среди них находился и князь Михаил Вишневецкий, который привел 200 человек. Молодой князь, как и его отец, принадлежал к политической партии замойщиков. Участвовал в кампании 1595 года и в возведении Еремии Могилы на молдавский престол. В 1600 году он активно участвовал в обороне молдавского господаря и не только прошел всю военную кампанию с Замойским, но задержался еще на год в Молдавии для защиты Могила. Конечно, за это время он имел возможность узнать свою будущую жену.

Трудно сказать, кто первым вышел с инициативой помолвки князя Михаила, которому было около двадцати пяти лет, и двенадцатилетней Ирины. Замойский старался как только возможно связать семью молдавского господаря с крупными магнатами и таким образом защитить польские влияния в Молдавии. Конечно, идея появилась еще в бытность Яна Замойского в Молдавии: когда он обещал князю Михаилу

похлопотать о руке старшей дочери господаря. К делу вернулись в середине 1601 года. Тогда Михаил официально сделал предложение при посредничестве Яна Замойского. Через два года, когда Ирине исполнилось пятнадцать лет, 25 мая 1603 года молодые обвенчались в Сучаве.

Могилянки считались в Польше очень богатыми, но Ирина не внесла в семью Вишневецких большого приданого. В руки супруга отец Ирины выплатил не более 15 000 злотых. Возможно, причиной тому были финансовые проблемы князя Михаила и передача многих его имений кредиторам. В то же время из документов видно, что у Ирины были свои деньги, весьма немалые. В 1604 году, через год после свадьбы, она дала в долг мужу 100 000 злотых, за эту сумму супруг записал на нее одну треть своих имений. Месяцем позже Ирина дала ему в долг 30 000 злотых, за что получила в свои руки две трети имений супруга. В отличие от мужа Ирина была экономной в расходах. У нее всегда были деньги,

Покров Ієреміи Могили из монастиря Сучевца, 1606 г.

Супруги Раина и Михаил Вишневецкие

Еремия Вишневецкий

Король Польши Михаил Вешневекский

которые Могилянка могла давать в долг или заниматься меценатством. Например, за невозвращенный долг Юрия Чарторижского она получила имение Рохманов на Волыни, в котором потом основала кирилличную типографию. Знаем также ее фундаментальные документы

для православных монастырей: Густынского, Мгарского и Подгорского, но это было сделано уже после смерти мужа.

Брак, заключенный на политическом фундаменте, оказался очень счастливым. Во многих документах Ирина и Михаил Вишневецкие

подчеркивали любовь друг ко другу. Близкая связь князя Михаила с семьей Ирины тоже подтверждает это. Во время своего супружества он дважды, в 1607 и 1615 годах, вовлекался в семейно-политические и политические перевороты в Молдавии, организованные его тещей. Второй переворот оказался для него трагическим: он был отравлен врагом-священником и умер 6 января 1616 года. Ирина, которая в то время не была с мужем в Молдавии, узнав о его смерти, подрезала волосы и сказала, что уже больше ни за кого замуж не выйдет.

Это решение было не только результатом любви. Оно также было продиктовано законом, который разрешал вдовам растить своих детей, только если они не выйдут следующий раз замуж. Но проблема в том, что Михаил Вишневецкий умер внезапно и не успел продиктовать завещание, в котором было бы написано, что он передает жене покровительство над детьми и имуществом. Поэтому Ирина почти три года боролась в суде с братом мужа, Юрием, который взял в свои руки имения, принадлежавшие ее детям, несмотря на то, что и она имела записанные на них большие денежные суммы. Только в середине 1618 года она добилась своего и получила право распоряжаться имениями своих детей Еремии и Анны. Однако долго радоваться своему успеху Ирине было не суждено: в конце 1619 года она умерла. Что было причиной этому и оставила ли Могилянка завещание, неизвестно. Документы свидетельствуют, что в собственности Ирины находилось имение Рохманов. Со временем оно стало приданым ее дочери Анны, но было продано брату Анны Еремии за 200 000 злотых.

Очень проблемным оказалось другое имение, часть которого Ирина Вишневецкая получила как наследство, — Устье. Это большое имение в тогдашнем русском воеводстве, в галицкой земле, еще в 1598 году покупал ее отец на имя своего сына Константина (поскольку как управляющий он не мог законно покупать земли в Польше). После трагической гибели Константина в 1612 году имение получил самый младший сын Еремии Могили — Богдан, которому было в то время семь-восемь лет. Управлять имением на то время стала его мать Елизавета, которая после потери власти Могили в Молдавии жила в Устье со всей семьей. Когда в 1615 году Елизавета Могила начала заботиться о престоле для своего среднего сына Александра, самую большую помощь, не только военную, но и денежную, ей оказал Самуэль Корецкий, который выложил 80 000 злотых. Этот долг числился за имением Устье.

Борьба за молдавский престол окончилась для семьи Могили трагически. Мать Ирины, братья и шури Самуэль Корецкий были взяты в плен турками, а сестра Екатерина — татарами. Мать и братья, чтобы спасти жизнь, приняли ислам. Вскоре Богдан умер, может быть, по причине плохо сделанного обрезания. В Польше об этом узнали не сразу. Имение взял в свои руки брат Самуэля Корецкого Кароль. Если бы всем было точно известно, что Богдан Могила умер, Устье могло бы стать предметом наследства. Претендовали на него четыре сестры Богдана, жившие в Польше: Ирина (Раина) Вишневецкая, Мария Потоцкая, Екатерина Корецкая и самая младшая Анна, которая около 1620 года стала женой Максимилиана Пжерембского. Из этих четырех Екатерина умерла еще в ноябре 1618 года, а Ирина в конце 1619 года. Но Корецкие всё-таки держали Устье по записи долга в 80 000 злотых, данных Могиле во время борьбы за молдавский престол.

Ситуация Вишневецких оказалась намного хуже. После смерти Ирины ее

дети Еремия и Анна остались без близких родственников-мужчин со стороны отца. За покровительство над ними боролись Адам и Константин Вишневецкие. Эта борьба окончилась лишь в 1621 году со смертью Адама Вишневецкого. Константин Вишневецкий взял в свои руки имения детей Ирины сразу после ее смерти, но судебных дел возбуждать не мог, не имея законного покровительства. Только после 1622 года он смог начать тяжбу о принадлежащей детям Ирины — Еремии и Анне — части имения Устье, которая была за ним признана.

Пжерембские старались снова соединить это имение. В 1627 году они купили часть Марии Потоцкой, а в начале 1629 года за 90 050 флоринов купили часть Вишневецких. Операция отражена в документах, но заплатили ли они всю сумму, неизвестно, возможно, что и нет. Через несколько месяцев Пжерембские продали всю свою часть имения Устье за 320 000 злотых бывшему молдавскому господарю Мирону Барновскому, который был свергнут с престола турками и вынужден бежать в Польшу, где принял польское подданство. Барновский держал это имение три с половиной года и в течение этого времени заплатил Пжерембским менее половины всей суммы. Весной 1633 года он оставил всё имение и уехал в Стамбул, чтобы снова добиваться молдавского престола. Престола он не получил. А наоборот, турки приговорили его к смертной казни. Перед смертью он написал завещание в присутствии молдавских бояр, в котором описал всю ситуацию, связанную с имением Устье. Из этого документа видно, что между Барновским и Пжерембскими был устный договор о том, что он отдаст им Устье обратно после возвращения суммы в 120 000 злотых. Возможно, в реальности он заплатил им больше, но дарил остальную часть суммы при условии, что его мать будет жить до смерти на участке, который получила от него в этом имении. Он подчеркнул в этом завещании, что никто из его семьи не имеет права наследовать это имение.

Получив известие о смерти Мирона Барновского, Максимилиан Пжерембский вступил в Устье, взяв с собой сына Ирины Вишневецкой Еремию, может быть, потому, что и он не получил всех денег, а может быть, просто потому, что у него были вооруженные люди и он хотел помочь тете и дяде. Еремия Вишневецкий оставался там недолго — сразу уехал, а против Пжерембского выступила сестра Барновского — Тедозия Никоричина, считая себя наследницей брата. С помощью одного из полководцев она взяла замок в Устье измором и подала в суд на Пжерембского и Вишневецкого за то, что они завладели имуществом ее покойного брата. В конце концов спор привел к тому, что король признал имение бесхозным и подарил его гетману Станиславу Конецпольскому. Анна Могилянка (дочь Ирины Вишневецкой) со своими четырьмя мужьями более тридцати лет боролась за возвращение имения Устье и добилась этого лишь в 1664 году. Наследником Анны Могилянки был ее сын от первого брака — Зигмунд Кароль Пжерембский, который умер в 1669 году без наследников. В кругу самых его близких родственников находился и сын Еремии Вишневецкого, внук Ирины — Михаил, который снова получил участок в имении Устье. Вскоре после этого его избрали королем и он этот участок подарил матери — Гризельде Вишневецкой, которая в своем завещании отписала эти земли Церкви.

Илона Чаманская,
историк,
г. Познань, Польша

Первый разъезд

Полустанки

О древности тех мест, которые впервые в нашей истории были названы именем писателя и поэта. Он был первый, и любимый сын в семье Гребёнкиных. Няня писателя и поэта Мария, его первые учителя и наставники. Господский дом под соломой и «катражка» — литературное убежище писателя на хуторе «Убежище». Нежинская гимназия высших наук князя А. А. Безбородко. Лицейские годы чудесные. Венера «Аматузия», «Пифия» и прочий «Парнасский навоз».

...Совершенно напрасно искать какую бы то ни было «Гребёнку» на географических картах даже конца XIX столетия: населённого пункта с таким названием просто не существовало. Вместе с тем по исторической древности он, этот «пункт», запросто может соперничать с каким угодно: его Городище (достаточно типичное название для архаичных поселений; многие десятки их донине благополучно живут и здравствуют под этим именем) над речкой Сырой Оржицей, одно из «мест-основателей» будущего города, возникло («вероятно», как осторожно добавляют исследователи) в 988 году и входило (что несомненно) в восточный оборонительный рубеж Переяславского княжества. Татаро-монголы, идя на Киев в 1239 или 1240 году, полностью его разгромили. Местность возродилась к жизни лишь полтысячелетия спустя, войдя во владения лубенского полковника Леонтия Свечки. Состоянием на 1740 год поселение входило в состав Пирятинской сотни Лубенского полка. Вместе с сравнительно недалеко расположенным Пирятином, который в 1781 году стал уездным центром, Городище сначала плавное перешло в состав Киевского наместничества, в 1796 году было отнесено к Малороссийской, а потом, в 1802 году, Полтавской губернии, став волостным центром Пирятинского уезда.

Это местечко (Городище) в конце XIX столетия насчитывало лишь 98 хат, т. е. около 700 жителей. Ниже по течению реки как-то незаметно поднялась слобода Петровка, где в это же время проживало ещё примерно 950 душ, южнее — хутор Корнеевка из 37 хат. Севернее Городища расположился хутор Стороженки, бывшая Нечаевка, а точнее — Нечеевка. А где-то между ними «потерялся» и ещё один хутор — Тень, или Затень.

Так выглядело то место, через которое волею судеб в 1895 году прошла ветка новой, Московско-Киевско-Воронежской железной дороги. Тень и Петровка сначала превратились в «станцию Петровка», позже переименованную в «станцию Оржица» (впоследствии упразднена), Нечаевка (Стороженки) и Городище — в станцию Гребёнка.

Так впервые на географической карте Российской империи появилась «точка», носящая имя писателя.

При этом волость осталась Городищенской. Вместе с Пирятинским уездом, переимено-

Станция по имени Евгений Гребёнка

Евгений Гребёнка (Гребинка)

ванным в 1923 году в «район», и ставшая, соответственно, сельсоветом, она отошла сначала к Прилукскому округу, затем Харьковскому, преобразованному в 1932 году в Харьковскую область, в недрах которой 25 февраля 1935 года «родился» уже собственно Гребёнковский район, для образования которого «отобрали» 13 сельсоветов у Пирятинского и 3 — от Оржицкого района. Так впервые в СССР территориальное образование вновь подтвердило своё право называться именем писателя (Царское Село, напомним, стало городом Пушкиным в 1937 году, город Фурманов получил это имя в 1941-м, город Чехов «преобразовался» из села Лопасня в 1954-м, город Станислав «потерял» своё историческое имя, отметив своё 300-летие и став в 1962 году Ивано-Франковском, и т. д.).

Собственно статус города районного подчинения Гребёнка получила 21 ноября 1959 года. Три года спустя, в 1962-м, «её» одноименный район был упразднён, но восстановлен в конце 1966 года в тех же границах, что и прежде; более (по крайней мере, пока) никаких изменений не произошло. Территория района по-прежнему составляет 0,6 тысячи квадратных километров, вот только жителей здесь за полвека заметно поубавилось: даже в 1990 году их было 30 тысяч человек, состоянием на 1.08. 2013 года (более свежих цифр нет) — 22 993 жителя.

Сейчас Гребёнковский район — это, откровенно говоря, глухое захолустье Полтавской области. Которое много раз уже спасала, да спасает и сейчас от безработицы и общего экономического упадка, именно станция Гребёнка, вскоре после своего образования в 1895-м и с окончанием строительства линии на Золотоношу, уже в 1897 году превратившаяся в крупный железнодорожный передаточный узел на пересечении сразу трёх дорог: Южной, Юго-Западной и Одесской. Даже в голод 1933 года здесь не умер от истощения ни один житель; работу (и, следовательно, заработок) она давала исправно и постоянно.

Но захолустьем гребёнковская округа была отнюдь не всегда. Во время оно землями близ неё владели такие видные дворяне, как Репнины (потомки третьего

полтавского генерал-губернатора князя Н. Г. Репнина-Волконского), князь Н. Д. Жевахов, министр народного просвещения России граф П. В. Завадовский, князь М.М. Долгорукий и другие. Вот справка из книги «Россия. Полное географическое описание нашего отечества...», том 7, «Малороссия» В. П. Семёнова и В. П. Ламанского: «В эпоху освобождения крестьян ценовых дворян (т. е. имевших земельную собственность. — Авт.) в уезде насчитывалось 85. Из них было 5 дворянских фамилий, владевших более чем 8 тыс.[ячами] дес.[ятин], а именно: свыше 18 т. дес. имели кн.[язья] Репнины, свыше 7 т. — кн. Голицыны, свыше 6 т. — Катериничи, 5 тыс. — Жеваховы, более 4 тыс. — гр.[афы] Кушелевы-Безбородко»...

По числу же т. н. среднепоместных имений, т. е. имевших от 100 до 500 душ, Пирятинский уезд вообще занимал первое место в губернии. В списке их мы видим имена многих просвещённых людей того времени: Закревских, Милорадовичей, Апостолов, Марковичей и других; с некоторыми из носителей этих фамилий мы познакоимся по ходу рассказа ближе.

Но более прочих нам по понятной причине интересен из них Павел Иванович Гребёнкин, дворянин Елисаветградского уезда Херсонской губернии, вошедший в состав дворянства Пирятинского уезда Полтавской губернии после сочетания законным браком с Анной Петровной, дочкой умершего значкового товарища Марковича (низший титул в полковой ранговой субординации, промежуточный между сотником и военным товарищем). Он относился именно к этому, «среднему классу» сословной иерархии: состоянием на 1825 год (более ранних данных нет) Гребёнкины, единовластные на тот момент собственники хутора Глубокий Яр, имели, согласно исповедальной ведомости, 263 души обоих полов. Но после выделения части собственности дочке — Анне Павловне, родившейся в 1807 году, а в 1827-м, 6 октября, вышедшей замуж за Льва Николаевича Свечку, они «потеряли» 149 душ, вошедших в состав приданого. Во владении Павла Ивановича Гребёнкина осталось полхутора, получившего название «Убежище», да 107 душ населявших его крепостных крестьян.

Мать Анны Павловны — Анна Петровна — умерла, как полагают, в том же 1807 году, возможно — при родах. Четыре года спустя, в 1811-м, Павел Иванович женился во второй раз, взяв в жёны пирятинскую барышню Надежду Ивановну Чайковскую. Евгений, наш герой, был их первенцем; вообще же молодая жена подарила своему мужу восемь детей — обычное, как известно, по тем временам дело и в дворянских, и в крестьянских семьях.

Обременённая заботами о своём достаточно многочисленном, всё возрастающем семействе, заботу о воспитании Евгения мать переложила на няню, Марию. Подобно пушкинской Арине Родионовне, эта тоже знала сотни сказок и песен, сюжеты и слова которых порою творчески видоизменяла, дабы они не прискучили её воспитаннику. «Вот под эти её

песни и прошло детство Евгения», — замечает один из биографов Гребёнки, или Гребинки.

Стало быть, начала творчества поэта и писателя и здесь уходят в самую глубь народа, к самым что ни на есть «корням» и «истокам». А дополнялись они, эти «сказки» и «песни», устными мемориями главы семейства, Павла Ивановича, отставного штаб-ротмистра, о своём отце, суворовском гренадере Иване Гребёнке — не только дослужившемся до офицерского чина, но и получившем право на потомственное дворянство. Воспоминал он и о своих походах, и в частности — о штурме турецкой крепости Анапы в 1791 году под командованием генерал-аншефа И. В. Гудовича. Сюда же примешивались и рассказы мамы, Надежды Ивановны, о её предках — полковниках, значковых товарищах и сотниках Чайковских.

Не в пору «юности мятежной», а ещё только на пороге раннего отрочества у Евгения появились домашние учителя. Сначала это был бурсак Павел Гуслый, сбегавший с заключительного курса семинарии, а затем и кое-кто посolidнее: выпускник Харьковского университета Матвей Кудреватый. Ребёнок был, естественно, резов и мил, но в то же время старателен и прилежен. Мама сама, шесть лет от роду сына, научила его читать, и после уж он не расставался с книгой всю оставшуюся жизнь. А под руководством соседа Гребёнкиных — бывшего учителя Пирятинского уездного училища, ставшего затем преподавателем знаменитой Нежинской гимназии высших наук, Семёна Матвеевича Андрущенко (сослуживца Павла Ивановича по Малороссийскому казачьему полку) — Евгений в домашних условиях изучил латынь, немецкий и французский языки, прошёл курс истории и русской литературы. Почему и был зачислен, после сдачи соответствующих экзаменов, сразу в 4-й класс Нежинской гимназии высших наук — учебного заведения, основанного в 1805 году для земляков светлейшим князем А. А. Безбородко на паях со своим братом, графом И. А. Безбородко. Гимназия имела статус высшего учебного заведения университетского типа, т. е. фактически стояла вровень со знаменитым Царскосельским лицеем. Кстати говоря, в определённые периоды времени «лицеем» она и называлась, так что чередование слов «гимназия»/«лицей» для неё вполне уместно и оправдано.

Евгению на момент начала учёбы здесь исполнилось 13 лет.

Воздадим же, прилично случаю, ещё раз благодарение светлейшему князю Александру Андреевичу Безбородко, создавшему на своей малой родине сей питомник элиты! Благодаря чему мы и имеем сейчас таких замечательных деятелей культуры, как П. Г. Редкин (правовед, историк философии, ректор Санкт-Петербургского университета), В. И. Любич-Романович (писатель, действительный статский советник), К. М. Базили (востоковед, путешественник, дипломат), Н. В. Гоголь, в особых представлениях не нуждающийся, Н. В. Кукольник (прозаик, поэт, переводчик и драматург, автор текстов по-

пулярных романсов), писатель В. К. Каминский, поэт Н. Я. Прокопович, писатель и педагог Н. И. Билевич, А. С. Афанасьев-Чужбинский (писатель, переводчик, этнограф), А. П. Рославский-Петровский (историк, профессор и ректор Харьковского университета), А. Н. Мокрицкий (русский художник, портретист, академик императорской Академии художеств) и многих, многих других.

Обратим внимание и на место, где был поставлен сей храм наук: не в Глухове, на обожемой родине Безбородко, а в самом центре Малороссии того времени. И не в относительно шумном Киеве, где школярам случалась бы пропасть всяких искушений, уводящих от наук, а в презахолустнейшем Нежине, где ничто не отвлекало от учения. Этот момент тоже отразил Е. П. Гребёнка в своей повести «Водевиль из частной жизни», предпослав повествованию такой эпиграф: «Не думайте, господи, чтобы Нежин происходил от неги, гм! т. е. от нежности или изнеженности: думать подобным образом более или менее неосновательно. Напротив, от низкого своего положения назывался город Низен, впоследствии — Нижен, наконец и вышло Нежин. Из профессорской лекции».

И здесь же поставил Евгений Гребёнка второе motto, уже из Пушкина: «Там некогда гулял и я...».

Детство же Евгения Гребёнки и отрочество (тогда было принято «жизнь человеческую» делить на семь отрезков по семь лет в каждом: детство, отрочество, юность...) протекало на пирятинском раздолье. Хутор Глубокий Яр, будущая деревня Марьяновка, с юго-восточной частью его, носившей имя Убежище, или Гребёнкин Яр, стоял над речкой Сырой Оржицей. Собственно «господский дом», что хорошо видно на карте конца XIX века, приводимой здесь, располагался западнее и был построен над соседней, неподалёку текущей речкой Гнилой Оржицей. Обе были в то время достаточно полноводны и изобильны рыбой (в описываемое время, в XIX веке, на этой самой Гнилой Оржице, ныне напоминающей скорее какую-то канаву, стояли водяные мельницы не только Гребёнок, но и соседней помещицы Нельговской). А помимо них неспешно вращали крыльями многочисленные ветряные мельницы: зерна, сырьё для их непрерывной работы хватало.

В Глубоком Яру, начиная по крайней мере с 1815 года, работал на излишках этого зерна пшеницы винокурный завод с производством 240 вёдер водки в год — основы для производства всевозможных наливок, настоек, «спотыкачей» и «варенух». Отец Евгения для хранения этих «стратегических запасов гостеприимства» построил даже основательный винный погреб (единственное, к слову говоря, сооружение в имении, дожившее до наших дней). Сам же «господский дом», по записанным воспоминаниям старожила Пирятинщины А. Залесского, «был низенький и длинный, с тремя белыми «комынами» (дымоходами). Ставни в нём были обыкновенные, с одной стороны окон, которые тоже были небольшими, на

шесть широких стёкол; укрыт этот дом был соломой». Вот такая «панская хата»: под соломой.

Отдельно стоял домик садовника, называемый почему-то «катражкой» (В. И. Даль поясняет это слово как «сарай или навес, напосребница, (хата?)»), в котором Евгений Павлович написал свои «Приказки» (басни) и другие произведения. Он сохранялся ещё и после революции. Но со временем сам собою разрушился: после войны от него оставались только развалины кирпичных стен, но и они со временем исчезли.

Созданная в семье атмосфера любви и взаимопонимания сызмальства буквально пропитала всё существо Евгения (это имя в переводе с греческого языка означает «благородный»; дословно его можно воспринимать как «с хорошими генами», ибо *euge* буквально переводится как «отлично», *gelos* же не что иное, как род, происхождение), а Павел Иванович, Надежда Ивановна, няня Мария, а также первые приглашённые в дом учителя Павел Гуслистый и Матвей Кудреватый оказались поистине «садовниками добрыми»: плоды «всего этого», если метафорически воспринимать их воспитанника как взлелеянное деревце, обильно плодоносили людям во всё продолжение и вплоть до последнего дня его жизни.

Истинно по-евангельски воспитанный Евгений уже в шестом классе совершил своё первое (известное нам) приношение отцу. Приехав на каникулы, он подарил Павлу Ивановичу сочинение — комедию в одном действии «В чужие сани не садись» с недвусмысленным посвящением: «Дорогому родителю»:

*Виновник дней моих! Я вам, любя душой,
В день ваших именин дарю сей плод досугов,
Примите вы его в знак милости ко мне.
Любовь сыновняя сей дар отцу приносит.
Она всегда чиста, как неба ясный свод;
Она невинна так, как музы вдохновенье.
Питающий ее вам предан, как певец
Привязан к лире той, с которой воспевает
Он дивные дела, преданья старины,
И войны, и любовь, и мир, и наслажденье.
Но что я говорю? — я боле вас люблю,
И, после Бога, вы есть первый тот предмет,
Который более всего я почитаю.
Примите ж малый труд от сына своего.
Быть может, иногда, в часы отдохновенья,
На мой взглянувши дар, вспомните о мне.
Что ж может быть приятней этого для сына?*

*Покорный сын
Е. Гребёнкин.
1827 г.
Нежин.*

Вправду сказать, «комедия», написанная 15-летним мальчиком, была гораздо удачнее, чем в том же 1827 году созданная в той же Нежинской гимназии высших наук старшим и по классам, и по возрасту (ему на тот момент исполнилось 18) Николаем Васильевичем Гоголем. Разница: Гоголь попытался обнародовать своё произведение

в 1729-м, Гребёнка — нет; комедию его впервые напечатали в 10-томном издании сочинений писателя, изданном Н. Ф. Мертцем в Санкт-Петербурге в 1902 году. Но в списках она, вероятно, существовала. Не исключено, что именно в таком виде с ней познакомился и сам Николай Васильевич.

Вот пассаж из этой комедии. «Незнаева: И подлинно, душа моя. Добрый человек так редок, что и сыскать трудно. В той, например, деревне, где я живу, три тысячи соберётся душонок, а все олухи Царя Небесного; только и человек, что волостной писарь, Онуфрий Ермолаевич Зазноба (кашляет). Этот человек — любо-дорого посмотреть».

А вот что находим у Гоголя в «Мёртвых душах» (роман опубликован в 1842 году). «— Мошенник! — сказал Собакевич очень хладнокровно, — продаст, обманет, еще и пообедает с вами! Я их знаю всех: это все мошенники, весь город там такой: мошенник на мошеннике сидит и мошенником погоняет. Все хриstopродавцы. Один там только и есть порядочный человек: прокурор; да и тот, если сказать правду, свинья».

Аллюзия, на наш взгляд, очевидна.

Матери же своей, Надежде Ивановне, Евгений сделал своё приношение несколько позже, будучи уже 30-летним, в 1842 году. Но и приношение это (историко-романтический роман «Чайковский») было гораздо более значительным: эта книга издавалась, даже вне собраний сочинений писателя, многократно. То есть на проверку оказалась гораздо лучше, чем, к примеру, сочинения «Пушкина прозы», «гения первого разряда», как называли его восторженные современники, А.А. Бестужева (Марлинского), «производившего сильное впечатление» на читающую публику во времена становления Гребёнки как писателя, а ныне прочно забытого.

Кстати говоря, роман «Чайковский» был замечен сразу по выходе в свет в журнале «Отечественные записки» и В. Г. Белинским, отметившим, что он «исполнен превосходных частностей, обнаруживающих в авторе несомненное дарование. Характер полковника, отца героини повести, многие черты исторического малороссийского быта поражают своею поэтической верностью». А один из нынешних литературных критиков (один из немногих, кому оказался доступен этот предмет) выразился в том смысле, что «Чайковский» Евгения Гребинки много увлекательнее «Анжелики, маркизы ангелов» Анн и Сержа Голон (псевдоним французки Симоны Шанжэ и русского Всеволода Сергеевича Голубинова, между прочим).

Откуда же у Евгения Гребёнки эта образованность, знание «предмета», огромная работоспособность? Прожив «пушкинский век», уйдя из жизни 36-летним, он оставил после себя действительно могучее наследие, собранное, как уже говорилось, в самом полном, 10-томном, собрании сочинений писателя издателем Николаем Фёдорович Мертцем; обычно же издавались 5-томники — начиная от «полного» издания произведений Николая Васильевича Гербея, тоже, кстати говоря, выпускника Нежинского лицея, 1862 года, в Санкт-Петербурге — а по нему уже кроились и киевское, 1903

года, и 5-томник советских времён, 1957 года...

«Секрет», в сущности, настолько прост, что он даже записан огромными буквами на фронтоне главного здания Нежинского лицея князя Безбородко: «Labore et zelo» («Трудами и усердием»). Это был девиз, утверждённый диплом на его, Безбородко, графское Священной Римской Империи достоинство императором Иосифом II в 1784 году, декабря 3-го дня (девиз перешёл позже и на его княжеский герб).

Трудами и усердием! Невероятная энергоёмкость этой формулы послужила к тому, что её впоследствии пытались «приватизировать» многие: в частности, даже всесильный фаворит императоров Павла I и Александра I граф А. А. Аракчев, сделавший этот девиз вторым, неофициальным, в дополнение к дарованному Павлом Петровичем своему знаменитому «Без лести предан».

Евгений Гребёнка как мелкопоместный дворянин без титула, безусловно, ни герба, ни девиза не имел. Но то, что данная формула всегда служила ему нравственной максимой, путеводной звездой и дорожным указателем — сомневаться не приходится. Помимо тщания собственно к учёбе, весьма насыщенной «предметами» (изучался Закон Божий, древние языки — греческий и латынь, русский язык, два иностранных — немецкий и французский, математика, история и география, словесность — российская и древних языков, философия, право естественное и народное, «технология с химией», естественная история, государственное хозяйство, финансовая наука, римское право с его историей, русское гражданское и уголовное право и судопроизводство), он, «проглотив» домашнюю библиотеку преподавателя Семёна Матвеевича Андрущенко, отцова приятеля,

у которого квартировал, немало работал и в библиотеке лицейской, насчитывавшей 3412 томов (очень много по тому времени, особенно имея в виду, что всякую ерунду в библиотеки тогда не совали).

А учёба сама по себе была трудной, поскольку преподавали учащимся отнюдь не «отставной козы барабанщики», как это может показаться, глядя на нежинское захолустье, а профессора Н. Г. Белоусов (юриспруденция), К. В. Шапалинский (математика), И. Я. Ландражин (французская словесность), Фёдор Иосифович (Фридрих-Иосиф) Зингер (немецкая словесность), Н. Ф. Соловьёв (естественные науки) и другие.

Родители вносили и свою лепту в воспитательный процесс. Отец писал Евгению: «Мне кажется, что ты благодаря протекции Семёна Матвеевича (Андрущенко. — Авт.), а не благодаря своим знаниям, поступил в 4-й класс, поэтому советую тебе заняться науками сверх положенного времени, чтобы сравняться с товарищами и оправдать доверие Семёна Матвеевича».

Доверие отца сын в полной мере оправдывал. Сам С. М. Андрущенко вскоре (11 ноября 1826 года) отписывал своему приятелю на хутор «Убежище»: «Результаты одобрений, которые получает Евгений от всех своих наставников, ставят его в число учеников “хороших”, а по словесности — в число “очень хороших”».

Учебный процесс, при всей его насыщенности, давал, тем не менее, учащимся широчайший простор для творчества, литературного прежде всего. Лицеисты «первой волны», в числе которых были упомянутые выше Редкин, Базили, Кукольник и, конечно же, Гоголь, заложили мощную традицию издания рукописных журналов. Выходили альманахи «Звезда», «Северная заря», «Парнаасский

навоз», «Метеор литературы», «Литературное эхо» и другие — не так мало на коллектив, насчитывающий порядка 200 учащихся (количество их несколько варьировалось за счёт т. н. вольноприходящих). Однако Евгений Гребёнка со своим приятелем Васей Домбровским, будущим профессором Киевского университета, тоже создали сначала один свой журнал, назвав его «Аматузия» (одно из имён богини красоты и любви Афродиты), а затем и второй — «Пифия» (имя пророчествующей жрицы храма Аполлона дельфийского). Не отказывая при этом в передаче своих стихов для публикации другим, конкурирующим, изданиям.

Усилия юного поэта не остаются незамеченными преподавателями. «Евгений Ваш... строчит весьма пристойные вирши, которых он большой любитель...» — сообщает отцу Жени С. М. Андрущенко в очередном письме. Сам же он, Гребёнка, в письме к своей на пять лет от него старшей сводной сестре Анне знакомит её со своими десятью стихотворениями, снискавшими одобрение одноклассников и ходящими в списках по гимназии. Отсылает рукописный экземпляр одного из своих журналов родителям; те с гордостью показывают его соседям. А молодой преподаватель латыни Иван Григорьевич Кульжинский, с которым Евгений подружился, не только ободряет своего визави, внимательно выслушивая его рассказы о хуторской жизни, о услышанных в детстве няниных песнях и сказках, но и советует ему записывать всё это на бумаге, а также отсылает для публикации в женский журнал несколько его, Евгения, ранних стихотворений...

*Юрий Погода,
историк, писатель
Продолжение следует*

Оформити передплату на «Відомості Полтавської єпархії» можна з будь-якого місяця в будь-якому відділенні «Укрпошти»:

ф. П. - 1

АБОНЕМЕНТ на газету

01125

Відомості Полтавської єпархії	Кількість комплектів	1
-------------------------------	----------------------	---

на 2019 рік по місяцях

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куди

поштовий індекс

адреса

Кому

ДОСТАВНА КАРТКА-ДОРУЧЕННЯ на газету

01125

Відомості Полтавської єпархії		Кількість комплектів	1
Вартість	передплати		
	переадресування		

на 2019 рік по місяцях

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

поштовий індекс

місто, село

область

код вулиці

район

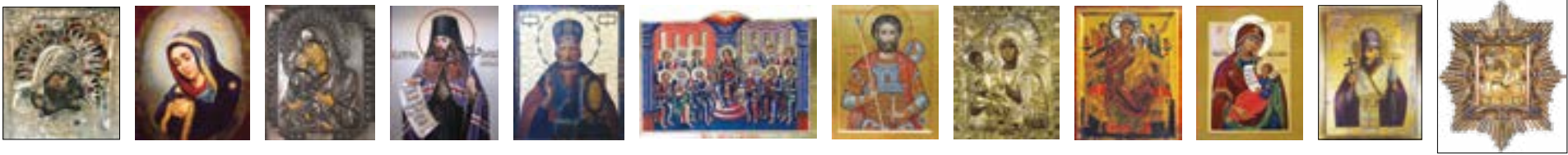
буд.

корп.

кв.

вулиця

До святинь храмів Полтави

Макаріївський кафедральний собор
вул. Лялі Убийвовк, 2-а, тел. +38 (0532) 59-25-76
Горбанівська ікона Божої Матері
(читання акафіста за вечірнім богослужінням у неділю о 17.00)
Ікона прмч. Макарія з часточкою мощей
(читання акафіста за вечірнім богослужінням у четвер о 17.00)

Хрестовоздвиженський монастир
вул. Паїсія Величковського, 2-г, тел. +38 (0532) 56-14-68
Мощі свт. Афанасія (Вольховського) і свт. Іларіона (Юшенова)
(молебень з читанням акафіста у суботу о 7.00)
Ікона Божої Матері «Оупованіє всіхъ концѣвъ земли»
(читання акафіста за вечірнім богослужінням у неділю о 16.00)

Спаський храм
вул. Соборна, 10, тел. +38 (05322) 2-86-29
Ікона Божої Матері «Троїщина»
(молебень з акафістом у неділю о 16.00)

Храм мученика Іоанна Воїна
вул. Маршала Бірюзова, 64-б, тел. +38 (0532) 65-30-07
Ікона мч. Іоанна Воїна з часточкою мощей
(читання акафіста за вечірнім богослужінням у неділю о 17.00)
Ікона Божої Матері «Всцари́ця»
(читання акафіста у вівторок о 17.00)
Ікона Божої Матері «Оутѡли моѡ пѣчи́ли»
(читання акафіста в четвер о 17.00)

Андріївський храм
вул. Сінна, 3-а, тел. +38 (0532) 56-93-49
Ікона мц. Наталії з часточкою мощей
(читання акафіста мчч. Адріану і Наталії за вечірнім богослужінням у неділю о 18.00)
Ікона Богородиці «Всцари́ця»
(читання акафіста у четвер о 18.00)
Ікона свт. Іоанн Шанхайського з часткою мощей
(читання акафіста у понеділок о 18.00)

Свято-Троїцький храм
вул. Паїсія Величковського, 2-г, тел. +38 (0532) 56-14-68
Ікона «Сошествіе Святаго Духа»
(молебень Святому Духу в среду о 12.00)
Ікона свт. Миколая Чудотворця з часточкою мощей
(молебень свт. Миколаю в четвер о 12.00)

Пантелеймонівський храм
вул. Європейська, 64, тел. +38 (0532) 53-21-58
Ікона вмч. Пантелеймона з часточкою мощей
(читання акафіста вмч. Пантелеймону у вівторок о 10.00)
Ікона свт. Миколая Чудотворця
(читання акафіста в четвер о 10.00)

Храм святих мучениць Віри, Надії, Любові
проспект Першотравневий, 23, тел. +38 (0532) 2-16-59
Ковчег з часточкою мощей свт. Іоасафа Белгородського
(читання акафіста в суботу о 9.30)
Почаївська ікона Божої Матері
(читання акафіста за вечірнім богослужінням у неділю о 17.00)

Вознесенський храм
вул. Зоряна, 2, тел. +38 (0532) 66-16-23
Ікона Божої Матері «Владимірскаа Пшкарівська»
(читання акафіста у неділю о 17.00)

Серафимівський храм
вул. Героїв Сталінграда, 1-б, тел. +38 (0532) 58-34-96
Ковчег з часточкою мощей прп. Серафима Саровського
(читання акафіста за вечірнім богослужінням у неділю о 17.00)
Ікона Богородиці «Въспіа́емаа Чаша»
(читання акафіста в середу о 9.30)
Ікона Богородиці «Въ ро́дахъ Помѡщница»
(читання акафіста в п'ятницю о 9.30)

Оформити передплату на «Відомості Полтавської єпархії» можна з будь-якого місяця в будь-якому відділенні «Укрпошти»:

Зворотній бік форми СП-1

(Абонемент)

На абонементі повинен бути проставлений відтиск касового апарата. При оформленні передплати (переадресування) без касового апарата на абонементі проставляється відтиск календарного штемпеля відділення зв'язку. У цьому разі передплатнику видається абонемент з квитанцією про оплату вартості передплати (переадресування).

(Доставна картка-доручення)

Передплатник із сплачених ним коштів за передплату доручає Розповсюджувачу

сплатити Видавцю суму в розмірі видавничої вартості передплаченого видання на

умовах і в строки, визначені Розповсюджувачем.

Оголошення

Шановні читачі!

Газета «Відомості Полтавської єпархії» з року в рік веде літопис церковного життя єпархії, знайомить віруючих з цікавими подіями і людьми, розповідає про святих землі Полтавської і маловідомих святих, висвітлює питання основ віри, православної педагогіки, православного мистецтва тощо. Щоб і надалі наш часопис мав можливість нести до своїх читачів друковане слово, просимо підтримати його — оформити поштову передплату на наступний рік для себе, своїх рідних і близьких людей. Бланк передплати надруковано на с. 17–18, його можна отримати також у відділеннях поштового зв'язку.

Редакція
«Відомостей Полтавської єпархії».

ВИДАННЯ ПОЛТАВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

Продолжение. Начало в № 3–5

Сытно кормили нас в училище, и всё же черствый кусок домашнего хлеба был куда слаще, вкуснее самого лучшего училищного пирожка. Хорошо было в стенах училища, и всё же самым лучшим и радостным днем был день отпуска домой. Отпуски или, как звали мы, «ропуски» — были наши высоко-торжественные дни. К этим веселым, бесшабашным дням приурочивались всякого рода расчеты: денежные, порционные, судебные и пр. Обиженный товарищ грозит: «Постой же, я тебе на ропуску накладу!» Занять деньги — до ропуска, мир — на ропуске. Возбужденное, радостное настроение и самое торжество начиналось накануне отпуска. Никто не заглядывал в книгу, все расхаживали по классам и коридору, заглядывали в полутемные классы, где красовалась своеобразная иллюминация: под притушенными лампами висели зажженные разноцветные фонарики, а в углу красовалась эмблема отпуска: «Ропуск» или «Рождество Христово». Это картон, вымазанный черной сажей; на нём вырезаны разных форм буквы, подклеенные разноцветной бумагой; сзади зажигались свечи, и слова «Ропуск» или «Рождество Христово» ярко горели в темноте, зажигая наши детские сердца радостью близкого свидания с домашними, отдыха и праздничного веселья. Всюду гремели песни, хлопушки, кое-где шла расплата и возмездие; поминутно вскакивали радостные ребята с криками: «Такой-то — за тобой приехали, тебя зовут». Малыш стремглав летел в швейцарскую. Иногда простодушный деревенский дядюшка, к общему хохоту, расспрашивал всех: «А де наш паныч Вася?» — «Та який же Ваш паныч?» — «Та нашого батюшки Вася, из Санжар!» Искало Васю из Санжар. В день отпуска уроки были лишь для виду. Никто из преподавателей не спрашивал, читал что-нибудь, а то и совсем не приходил. Все следили, скоро ли поедет отец-смотритель к Владыке, и радостно приветствовали его возвращение. Через час-другой в здании водворялась невообразимая суeta, шум, беготня; все сгорали нетерпением поскорее покинуть стены училища и укатить домой. К вечеру в опустелом мурaveйнике сновавали печальные тени тех обездоленных малышей, у которых не было ни кровя, ни родимой матушки, ни сердобольных знакомых. К таким беднякам участливо относился Петр Терентьевич Свирчевский. Он приглашал на праздниках «колядовать», давал гостинцев и денег. Как ни старалась мы, старшие, быть и казаться взрослыми, и у нас, в помещении четвертого класса, в полумраке ярко горели разноцветные буквы «Ро-пуска», царило возбужденное веселье, сопровождавшееся самыми мальчишескими выходками. «Стыдитесь, — говаривали нам надзиратели, — ведь вы взрослые, не сегодня-завтра семинарами будете». Но и этот, приятный и желанный в другое время, аргумент не действовал; слишком уж надоело и ученье, и вся эта казенщина, хотелось свободы, ласки и простора, словом, хотелось домой.

Одно лишь обстоятельство омрачало радостный день отпуска — вы-дача так называемых «сведений», где красовалась нелюбимая оценка наших успехов и поведения. Получит какой-либо бедняга эту скверную бумажонку — и веселье как рукой снимет. Как показать родным предательский документ, где поведение — «три», а из предметов — то «слабо», то «посредственно»? Плачет дитяtko; но добрые товарищи сообща выручают и тут. «Слабо» искуснейшим образом исправляются на «славно» и из единицы

Тени прошлого

Полтава начала XX века

получается четыре; если же подчистка выйдет неудачной, явно заметной, находится чистый бланк, заполняется хорошими отметками, артистически подделывается подпись инспектора, и успокоенный товарищ, спрятав поглубже подложный документ, не без тайной грусти едет в отчий дом.

«Греки» и арифметика чаще всего портили светлую радость отпускных дней и толкали нас на вышеозначенный некрасивый поступок. И много из-за этих разных плавных и неплавных глаголов, простых и десятичных дробей (и прочего хлама) пролито было детских горьких слез и, вероятно, еще больше таких же, если не горших, родительских! Жестоко, с удивительным равнодушием, презрением и издевательством относился к нам известный всему округу в свое время ныне покойный преподаватель греческого языка И. П. Я-ий. Высокий, тучный, обрюзглый, войдет, бывало, сильно хлопнув дверью, в класс; не поздоровавшись, ни на кого не глядя выслушает молитву, помахав рукою в нижней части своего обширного живота, сядет на кафедру и начнет что-то писать. В классе гробовая тишина. Все уткнулись в Григоревского. Но вот жертва уже у кафедры. Пока И. П. пишет и не поднимает своего страшного лика на отвечающего, тот еще кое-что лепечет срывающимся от страха голосом; но лишь только Грек (как его звали) потянется на стуле, так что он затрепещет, потом повернется спиной, подопрет свою голову всей ладонью и не глядя крикнет: «Ну?» — жертва сразу теряется, забывает, что она спрягала, и начинает плакать. Жутко в классе. Грек сидит и глазом не моргнет. «Гарно плачешь, та товсто, а ну-ка тonyше!» Жертва рыдает. «Тоньше, тonyше!» — равнодушно поощряет наставник. Жертва плачет тonyше. «Хорошо, — говорит И. П., — гарно, тоненько, оце так... Ну, старайся, прибавляю тебе плюс, будешь иметь единицу с плюсом; ступай, молодец!» Молодец идет, садится и опять горько плачет: целый вечер зу-

брил он этот параграф, знал его, отвечал товарищам, напрашивался, лез ко всем, чтобы его проверили, и.. получил единицу с плюсом. Кому, для чего нужна была эта единица? Поговаривали, впрочем, тогда, что была нужна; возможно, что была в этих словах частица и правды.

Плохо давался нам русский язык. Настоящие полтавские «хохлы», мы и дома говорили по-малорусски, и в училище смеялись и жестоко преследовали — разумеется, без всякой политики, — тех, кто пробовал изъясняться «по-кацапски». Вероятно, это и было причиной наших слабых успехов по русскому языку.

Были и еще дни, когда всеми воспитанниками ощущалось приподнятое, жизнерадостное настроение. Это дни окружных съездов духовенства. В один прекрасный осенний день в коридоре училища появлялись убеленные сединами маститые иереи. Предупредительно встреченные отцом-смотрителем, важно проходили они в сияющий чистотой зал, усаживались за покрытые сукном столы и что-то там делали. А нам, не знаю почему, становилось и уютнее, и спокойнее, и веселее. Появлялись отцы и в классах, любезно с нами разговаривали, а по окончании съезда отпускали нам кое-что на «сладоcти». К сожалению, съезды продолжались недолго: люди опыта и разума знали, что во многоглаголании не только нет спасения, но часто нет и простого здравого смысла. Не засиживались, не спорили по пустякам, доверяли правлению училища; были пощеднее, не учитывали каждого куска хлеба или мяса, считали неприличным возиться с училищными отбросами, да и собирались, кажется, не ради «бренной славы», а лишь тогда, когда это действительно было нужно. Да и то сказать: иной век бы просидел в медвежьем углу, «не бросивши векам ни мысли плодovитой, ни гением начатого труда», а смотришь — училищные отбросы и вывезли!

Как расстались мы с родным училищем, совершенно не помню. Объ-

ясняю это просто. В последнем классе училища мы жили одною мыслью: по-скорее оставить его и перейти в семинарию. «Так и рвется душа из груди молодой, хочет воли она, просит жизни иной». Таково было общее настроение класса. Мы выросли из детских лет, режим училища был не по нас, и неудивительно, что «птенцы», получив свидетельства, с шумною радостью вылетели из родного гнезда. И настроение, и возраст, который, кажется, справедливо считается самым неблагоприятным, эгоистичным, едва ли надоумили нас, прощаясь, сказать родному училищу: спасибо за все!

Что вынесли «птенцы» из родного гнезда? Мы были то, о чём ничего определенного сказать нельзя. В наши юные души были брошены семена добра и самых скромных знаний. Сеялось, быть может, не всегда разумно, посеянное не всегда заботливо и умело взращивалось и охранялось, почва была самого разнообразного свойства, и поэтому, как и всякая «зеленая юность», были мы одинаково восприимчивы и готовы на доброе и худое и так же, как и раньше, и даже, пожалуй, больше, нуждались в опытном, заботливом уходе старших. Как ни старались мы казаться взрослыми, мы всё же и со свидетельствами в руках были неопытные, неуравновешенные малознающие дети. Одно несомненно: мы были здоровы и жизнерадостны в наше время, и это обстоятельство нужно подчеркнуть и поставить в плюс нашему прошлому воспитанию. Среди нас не было скучающих, хилых, истасканных резонеров-скептиков, пятнадцатилетних стариков, хулиганов, взявших от жизни всё. Вокруг: и в наших семьях, и в училище, и в окружавшей нас деревенской жизни — была религиозная, спокойная, здоровая атмосфера, добрая и радостная; мы дышали более свежим, чистым воздухом, чем дышат теперь наши дети, и потому были здоровы и телом, и духом, любили жизнь и ценили ее простые радости. Слово «убийца» приводило нас в ужас, о самоубийствах среди молодежи мы никогда и не слыхали. «Блажен, кто смолоду был молод», разумеется, в лучшем смысле этого слова. Мы вышли из училища молодыми, жизнерадостными, и за это спасибо ему.

Зная по опыту, как трудно разгадать детскую душу, я не удивляюсь теперь и понимаю, почему наши воспитатели и руководители так часто ошибались в детях, вверенных их попечению. Часто нам ставили в пример тех из наших товарищей, которые лишь на глазах начальства держали себя прилежными, скромными «тихонями», «смирненниками», низкопоклонничали, подличали и даже ябедничали, в действительности же были гораздо испорченнее и глупее тех резвых шалунов, которых вечно таскали «под часы», высмеивали, лишали пищи, выставляли на позор и всячески наказывали недальновидные надзиратели. Эти резвые, но «неотпетые» шалуны, досаждавшие начальству, с громким, как говорились, поведением и тихими успехами, были в большинстве случаев и умнее, и добрее, и правдивее, выше по своему милому, детскому облику любимых начальством «тихонь», сердечнее привязывались к своим часто несправедливым, придиричвым воспитателям, любили и уважали их не только в глаза, но и за глаза, и много из них, по мнению начальства «безнадежных», вышло умных, хороших и честных людей и поныне трудящихся на разных поприщах общественной жизни. А что вышло из смиренных тихонь... не стоит и говорить.

И.
«Полтавские епархиальные
ведомости»
1913 год

Продолжение следует

Вітаємо

Редакція газети «Відомості Полтавської єпархії» щиро вітає кліриків Полтавської єпархії з ювілейними датами, які вони святкуватимуть у липні 2019 року:

-
- протодиякона Олександра Сабка**, клірика Свято-Троїцького храму міста Полтави, з 20-річчям з дня дияконської хіротонії, яке він відзначатиме 4 липня;
-
- священника Андрія Овсія**, настоятеля Іллїнського храму села Воскобійники Шишацького району, з 5-річчям з дня священницької хіротонії, яке він відзначатиме 6 липня;
-
- інока Кіпріана (Удота)**, насельника Спасо-Преображенського Мгарського монастиря, з 40-річчям з дня народження, яке він відзначатиме 10 липня;
-
- монахиню Вірінею (Капрал)**, насельницю Полтавського Хрестовоздвиженського монастиря, з 65-річчям з дня народження, яке вона відзначатиме 10 липня;
-
- монахиню Анастасію (Лихолобову)**, насельницю Свято-Троїцького Велико-Будищанського монастиря, з 40-річчям з дня народження, яке вона відзначатиме 10 липня;
-
- протоієрея Володимира Шепика**, настоятеля Георгіївського храму села Бобрівник Зінківського району, з 45-річчям з дня народження, яке він відзначатиме 17 липня;
-
- протоієрея Василя Довганича**, благочинного Котелевського округу та настоятеля Свято-Троїцького храму селища Котельва, з 40-річчям з дня священницької хіротонії, яке він відзначатиме 24 липня;
-
- священника Василя Охмака**, настоятеля Казанського храму села Деревки Котелевського району, з 35-річчям з дня народження, яке він відзначатиме 24 липня.

У Свято-Макаріївському кафедральному соборі щосуботи об 11.00 проводяться заняття шахово-шашкового гуртка для дітей. Веде гурток протодиякон Олександр Дубовий. Запрошуються усі бажаючі.

Полтавська Місіонерська Духовна Семінарія запрошує на навчання

Правила прийому
Абітурієнти складають вступні іспити.
Вступник повинен ЗНАТИ:
основні Старо- та Новозавітні події; наступні молитви (твердо й осмислено);
початкові: Трисвяте по «Отче наш»;
вранішні: «*Їсусе, сині воставъ...*», «*Бже, шчисти мѧ грѣшнаго...*», «*Сѣмий ѧггѧ...*»;
вечірні: «*Бже вѣчний...*», «*Вси держителю...*», «*Благіи црѧ блгѧа мѧ...*», «*Аггѧ хрѣтовъ...*»;
Божій Матері: «*Бже дѧво рѧдѧи сѧ...*», «*Достойно єсть...*», «*Взбранной воеводице...*»;
Символ віри, молитву святого Єфрема Сиріна, молитву перед Святим Причастям, Заповіді Мойсея (Декалог), Заповіді Блаженств, тропарі дванадесятих свят, 50-й і 90-й псалми, тропар свого святого і його житіє.
Відповіді на екзаменаційні питання <http://missia.org.ua>, розділ «Абітурієнту».
Вступник повинен УМІТИ:
чітко і грамотно читати церковнослов'янською мовою;
заспівати фрагмент богослужбового піснеспіву або куплет народної пісні.
Вступники іконописного відділення складають, крім загальних екзаменів, також екзамен з основ малюнка та іконописання. На екзамені вступник повинен скопіювати у кольорі зразок чи фрагмент ікони

(матеріал: акварель, гуаш або темпера за вибором, папір розміром 20х30 см). Вимоги до роботи: правильне розташування зображення на листі, передача характеру зображення, дотримання кольорових і світлотонових співвідношень. Час виконання — до 6 годин.
Прийом документів з 1 червня по 24 серпня.

Вступні екзамени
Стаціонар:
1. **ІКОНОПИСНЕ ВІДДІЛЕННЯ**
а) з основ малюнка та іконописання — 24 серпня;
б) співбесіда екзаменаційної комісії з абітурієнтами — 25 серпня.
2. **БОГОСЛОВСЬКО-МІСІНЕРСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ**
а) співбесіда екзаменаційної комісії з абітурієнтами — 25 серпня.
3. **ВІДДІЛЕННЯ РЕГЕНТІВ-ПСАЛОМЩИКІВ**
а) прослуховування — 25 серпня;
б) співбесіда екзаменаційної комісії з абітурієнтами — 25 серпня.
Заочний сектор:
співбесіда екзаменаційної комісії з абітурієнтами богословсько-місіонерського факультету та відділення регентів-псаломщиків — 26 серпня.
Для допуску до вступних екзаменів абітурієнт повинен надати в канцелярію семінарії такі документи:

- прохання на ім'я Ректора;
- анкету;
- автобіографію (пп. 1–3 заповнюються при подачі документів);
- ксерокопію паспорта (стор. 1, 2, 11; одруженим також стор. 9 і 10) і свідоцтва про народження;
- дві фотокартки 3х4 см;
- довідку про Хрещення;
- довідку про сімейний стан;
- атестат про середню освіту (оригінал і копію);
- довідку про стан здоров'я (форма 086-у, з обов'язковим записом психіатра) і карту щеплень;

рекомендацію приходського священика, затверджену єпархіальним архієреєм;
грамоту про зведення у священний сан (для абітурієнтів у священному сані);
сертифікат ЗНО;
військовий квиток або приписне свідоцтво (оригінал і копію);
Вступники на іконописне відділення повинні надати приймальною комісією зразки власних робіт (не менше трьох), бажано іконописного напрямку.
Початок навчального року — 1 вересня.

Наші координати
Поштова адреса:
ПМДС, вул. Конституції, 12, м. Горішні Плавні Полтавської області, 39803, Україна.
Телефони:
+38 (05348) 482-68;
+38 (05348) 484-06;
+38 (05348) 482-29.
Електронна пошта:
orth.mission.ua@gmail.com
Сторінка в Інтернеті:
<http://mission.org.ua>

Як проїхати до Полтавської Місіонерської Духовної Семінарії
Прямі авторейси до Горішніх Плавнів звершуються з міст: Києва, Харкова, Дніпра, Полтави. Отримати детальну інформацію і забронювати місце можна за телефонами: +38 (067) 995-56-88; +38 (067) 771-61-12 (ця інформація не є рекламою).
Якщо Ви проживаєте далеко від великого населеного пункту, з якого здійснюються прямі маршрути у місто Горішні Плавні Полтавської області, то вам необхідно знайти найбільш зручний маршрут у місто Кременчук, розташоване за 20 км від Горішніх Плавнів.
Зупинка автобусів, що прямують у Горішні Плавні, знаходиться поруч з Кременчуцьким залізничним вокзалом. Потрібна автобусна зупинка у Горішніх Плавнях — «Вул. Добровольського».

З благословення Високопреосвященнішого Філіпа,митрополита Полтавського і Миргородського,Голови Синодального відділу релігійної освіти, катехізації та місіонерства Української Православної Церкви

ПРАВОСЛАВНИЙ ДИТЯЧИЙ ТАБІР ВІДПОЧИНКУ «ОРЛЯТКО»

Полтавської єпархії запрошує

м. Карлівка Полтавської області, тел.: 066-523-84-38, отець Олег — 099-047-08-17, [facebook.com/groups/pravorlyatko/](https://www.facebook.com/groups/pravorlyatko/)

I зміна: 29 червня — 13 липня
II зміна: 17–31 липня

Для придбання путівки батькам необхідно: заповнити заяву (стандартний бланк) з рекомендацією парафіяльного священика; подати копію свідоцтва про народження дитини.

Детальна інформація про табір на сайті Полтавської єпархії: www.pravoslavie.poltava.ua

З приводу придбання путівок звертайтеся за адресою:
36040, м. Полтава, вул. Героїв Сталінграда,1-б, тел. у Полтаві (0532) 58-28-39, 095-059-42-30 (Ірина Дмитрівна), тел. у Києві (044) 280-48-59, 098-467-10-42 (Ірина Петрівна).
Електронна адреса: pravpoltava@ukr.net

ВІДОМОСТІ ПОЛТАВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ

Щомісячний часопис.
Засновник: Управління Полтавської єпархії Української Православної Церкви.
Свідоцтво про державну реєстрацію: КВ №11359–232ПР від 20.06.2006р.
Передплатний індекс: 01125.
Адреса редакції: вул. Героїв Сталінграда, 1-б, м. Полтава, 36040, Україна.
Телефон/факс: +380 (532) 67-57-72.
Електронна пошта: pravpoltava@ukr.net

Головний редактор:
митрополит Полтавський і Миргородський Філіп.
Заступник головного редактора:
Людмила Самойлова.
Фото: протоієрей Миколай Довганич, диякон Марк Кучеренко.

Листування з читачами ведеться тільки на сторінках газети.
Автори несуть відповідальність за точність наведених даних.
Тираж номера: 3000 прим. Замовлення №1953306.
Газету надруковано: ТОВ «Видавничий дім «Кераміст». 69057, м. Запоріжжя, вул. Седова, 16. Тел. (061) 228-10-30.